

LETO II.

ZVEZEK VI.

LJUBLJANSKI

Z V O N.

IZDAJATELJI:

J. KERSNIK, F. LEVEC, J. STRITAR, Dr. I. TAVČAR.

ODGOVORNI UREDNIK:

FR. LEVEC.

V LJUBLJANI.

TISKA „NARODNA TISKARNA“.

1882.

Vsebina 6. zvezka:

	Str.
1. S. Gregorčič: Negodni ptičici. Pesen	321
2. —b—: Na tuji zemlji. Pesen	322
3. Dr. Fr. Detela: Malo življenje. Povest. (Dalje)	324
4. Dr. H. Dolenc: Izza mladih let. IV.	337
5. Dr. J. Vošnjak: O prikaznih in duhovih	340
6. Simon Rutar: Jedinstvo slovenskih dežel od VII. do XIII. stoletja. (Konec)	350
7. Dr. J. Sernee: Kupčija vzpomladi. Pesen	354
8. Gorázd: Na domu. Pesen	355
9. S. Gregorčič: Mojemu grajalcu. Pesen	356
10. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. (Dalje)	357
11. Negoda: Pogovori. I.	361
12. A. Žumer: Matej Tonejec-Samostal	365
13. L.: Fran Hlavka	369
14. A. Bezenšek: Šolstvo in prosvetni zavodi v kneževini Bolgarski (Dalje)	370
15. Prof. A. S.: Knjige „Matiče Slovenske“ za 1881. leto	373
16. L.: Spominski list	377
17. I. Hribar: Básně Františka Preširna	377
18. — Slovenski glasnik	380

Prošnja.

Vse gg. naročnike, ki ponavljajo svojo naročnino, ali reklamujejo svoj list, nujno prosimo, da bi svojim naročilom vselej dostavljali tudi številko svoje adrese.

Upravništvo.

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelji: Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

Leto II.

V Ljubljani, 1. junija 1882.

Štev. 6.

Negodni ptičici.

Zakaj, zakaj, oj ptica mila,
Med trdi svet se že podáš.
Ko šibka še krijó te krila,
Iskati hrane še ne znáš?

Glej, deček zlobni že je prežal.
Da z róko kruto bi te vjél.
Le méne vzrší plah je zbežal. —
Življenje s tem sem ti otel.

Odslej pa vsem neugodam skrita
Tu v izbi boš ko v gnézdú prej.
Skrbnó te róka mója pita.
Ni mógla mati te skrbnéj.

A ko ti róka hrane daja,
Oj dróbná mója ptica ti.
Mi v duši misel tóžna vstaja,
In tóžne čute mi budí.

Oh, kaj sirót od majk odtrže
Úsoda že za mladih let.
Iz toplega zavétja vrže
Ko tēbe jih med mrzli svet!

Po tuji zēmlji tóžna tava
Ta zapuščēna sirotčád,
Srcé bolést jej razoráva.
Trē skrb in strah jo, jad in glad!

Kdo brídke jej obríse srage?
Kdo réši rev jo in nadlog?
Izróčam vam jo, duše blage,
Izróčam tēbi jo, moj Bog!

Ti vsliši jo, ko vróče vzdíše,
Otri jej z lic gorke solzé,
Odpri jej duri dóbre hiše,
Odpri jej blágo v njej srcé!

S. Gregorčič.

Na tuji zemlji.

1. Slovo.

Ko tukaj še enkrat stojim,
Z očesom mokrim te motrim,
Vzkipi srcé mi: „Z Bogom, dom,
Ne vem, kdaj spet te videl bom!“

Vrší med tratami potók,
Kot da glasán bi slišal jok,
Kot da bi videl te solzé,
Ki lijem jih, oj dom, za té.

Vrší, vrší mi na uhó:
„Naj daljni pot ti srečen bó
Pa vrni se, pa pridi spet,
Ko širni boš preménil svet!“

Oj pótok* moj srebernopén,
Kakó mi je pogled meglén
Kakó motrim — oh, zadnji pot
Predragi dom, gredóč od tod!

S seboj pa nesel bom spomín
Na daljno pot slovenski sín
In mislil bom, o dom, na té
In jokal záte bom solzé! . . .

2. Mrák.

Sè stólpa sém mi zvon doní,
Ko vlega mrák se po vasí —
Le doní, zvon, iz temnih lin,
Le vzbujaj mi na dom spomín!

Le zvoní mi, takó glasán,
In milo poj čez tujo plan —
Dasi srcé mi trga jad,
Zvonjenje tvoje slušam rad!

Pri glasih teh zazdí se mi,
Da v daljni svoji sem vasí.
Kjer ni mi tuj noben obráz
Pozná me vsak, vsakóga jaz!

Zató pa, zvon, le zvoní mi,
Na tuji zemlji dóni mi,
Ti zvon večerni, zvon iz lin
Le vzbujaj mi na dom spomín!

3. Jutro.

Za górami dan svita se
Mogočen in krasán,
In zóra zmagovita se
Prostrla bo čez plan!

In drámila iz spanja bo
Prirodine stvári
In brez mirú, nehánja bo
Morila mrák noči, —

S solzámi gleda jo okó
Na daljnih tujih tléh,
Krog usten pa igrá bridkó
In rezno mi posméh! . . .

Le sijaj, sijaj zóra mi
In srce grej težkó,
Saj tudi tam za górami
Si grela je gorkó!

To nič ne dé, če drug je kraj,
Ki zdaj stojim na njém,
Le svéti mi, le mi smehljáj,
Dasi bolésti mrém! . . .

Oj daleč tam zdaj oče bo
Probudil se iz sanj,
Ko sklenil pa tresóče bo
Roké, ti simi nanj!

In pravi mu, kakó zamán
Po njem želí sreé
In pa kakó na tujo plán
Bridkó rosím solzé!

„Nebeški Oča, vodi ga,
Kjer hodi vrh zemljé,
Oj spremljaj tí povsodi ga
In éuvaj mu sreé! . . .“

In dvignil sivo glávo bo —
Oj zréem ga pred sebó, —
In se ozrl v višavo bo
Proséé lepó, gorkó:

Úteši se, preskrbni mož,
Jaz sem, ko prej sem bil,
Le jasnih mislij, divnih roz,
Le téh je cvet minil!

Pa krasno spet razevél se bo,
Ko bom domá, domá,
In zóre svit blestél se bo,
Kot nekđaj do srcá! . . .

4. Ob reki.

Oj voda globóka, zelena takó,
Mogoéna takó in vršéča!
Na tebe upira se trudno okó,
Ki solza rosí je blesteča!

Povsodi je tiho — nihéè ne bedí,
Zapahnene trdno so dúri,
Nikjeri, nikjeri ležišča pa ni
Za mene o póлноčni uri!

Oj voda globoka, zelena takó,
Mogoéna takó in vršéča,
Naj pésen mi tvója doní na uhó,
Da mine mi žalost pereča!

O národu pesen mi milo zapój,
Ki daleč od tukaj prebiva,
Ki národ slovenski, ki národ je moj,
Ki kakor jaz solze preliva!

Rosila si polja mu, trate lepé,
Oj, reka, povej mi, kaj dela.
Povej mi, povej mi besede sladké,
Da moja bo duša vesela!

Na bregu zelenem poslušal te bom,
Oj voda zelena, vršéča!
In v mislih na národ, na ljubljeni dom
Minila bo žalost skeleča! . . .

Malo življenje.

Povest.

Spisal dr. Fr. Detela.

XIV.

Z mnogimi ljudmi ni imel Pečar znanja, največ pa je občeval s sosedom Šimonom, čegar sin Štefan je skoro vsak dan prišel v vas. Prvi dan ga je Jurij le malo videl in samo povedali so mu, kdo je. Komaj pa so družega dne odvečerjali, že je prikadil Štefan moško k Pečarjevim. Poznalo se je mladeniču, da je tukaj domač, po vsem obnašanji; saj tudi pravijo, da je petelin na domačem dvorišči najpogumnejši in da pes okrog domače hiše najhuje laja. Z neko ponosno dostojnostjo ogovori Jurija. „Kako ti je pa ime, fant?“ ga vpraša.

Ko mu Jurij pové svoje ime, zasmee se Štefan na ves glas. „Presneta reč!“ pravi, „Dolinci pa menda res ne poznate družega svetnika kakor sv. Jurija.“

„Sveti Jurij je patron kmetskega stanu, Štefan, če še ne veš,“ razlaga mati.

„E, pa ga slabo varuje,“ ugovarja Štefan, „in če ne bo drugače, morali si bomo družega izbrati. Komu pa se slabše godi kakor kmetu na zemlji?“

„Dokler nam ni večje sile,“ meni gospodar, „hvalimo Boga pa ljubega zdravja ga prosimo!“

„Zdravja, oča?“ povzame Štefan. „Presneto! kje pa bodo ljudje zdravi, če ne po gorah, kjer veter zrak čisti in bolezen odnaša. Le poglejte, kaki ljudje so po dolini!“ In Štefan pogleda Jurija po strani. „Velik je pač, pa širok, a znotraj je otel in vsako težje delo ga užene. Z jedno roko ga suneš, pa pade. Kratek človek pa dobro podstavljen, tak je za v goro, ali ne res?“ Pomilovalno obrne se Štefan k visokemu, suhemu Juriju, ki kolje pri peči polena.

„E, kjer sence ni, tudi grma ni,“ opomni Matija. „Toda pustimo to govorjenje, ki ne velja nič. Povej rajši, če pojdeta z očetom na semenj k sv. Andreju tja drugi teden!“

„Ne vem še, mislim pa, da pojdeva.“

„Jaz ne bom mogel iti, morebiti bosta imela pa priliko zame kupiti par voličkov, mladih, da bi jih vzpomladi učil delati. Časi se je ondu dobro kupilo.“

„Bom že povedal očetu,“ pravi Štefan in se obrne k Lenčiki. „No, Lenčika, ti pa nič ne govoriš!“

„I, saj ne morem vmes,“ odgovori dekle, „ker si ti tako zgovoren.“

„Zakaj pa bi ne bil, dokler sem mlad? — Jurij, kaj pa je v Dolini novega?“

„Jaz ne vem nič posebnega,“ odgovori Jurij.

„Kaj pa je s tistim fantom — čegav je že bil? Ti ga moraš poznati. Od vojakov je ušel. Ali je doma?“

Jurij se skloni po poleno, da bi skrnil rudečico, ki ga je oblila, čeravno bi je pri slabi luči ne bil zapazil nikdo.

„Nič ne vedo,“ pravi, „kje je sedaj.“

„Taki so fantini,“ modruje Štefan. „Kaj pa? Tepó se še kaj po noči?“

„Po malem še zmerom.“

„Da se ta navada ne da odpraviti!“ pravi Matija. „Koliko nesreč se zgodi po tej neumnosti!“

„E, kaj se bo zgodilo! Nič!“ ponese se Štefan. „Človek ima trdo butico, da še sam ne ve, kako.“

„Zdravje se zapravlja,“ nadaljuje Matija. „In koliko pa je vredno delo tacega človeka, ki celo noč okrog oglari, čez dan pa dremlje? Če bi imeli starši pa gospodarji resno voljo, bilo bi tega kmalu konec.“

„To mora biti, oča, pa mora biti!“ brani se Štefan. „Kar svet stoji, hodili so mladi ljudje v vas pa pretepravali se.“

„Oh, Štefan“, smeje se Lenčika, „kaj bi rekli oča, če bi ti začel najedenkrat rjuti okrog hiše po noči? To je že bolje, da si modrejši.“

„I, presneta reč!“ pravi Štefan, „naj bi kdo drug poskušal kaj tod okrog, postavil bi se pa tudi po robu.“

„Torej bi se?“ vpraša Lenčika.

„No in pa kako!“ baha se Štefan. „Poštenemu človeku bi ne privoščil, da mi pride v pest. Ne bi se hitro pobral, če bi ga vrgel jaz ob tla.“

„Štefan, Štefan,“ smeje se dekle. „Ne smeš biti tako neusmiljen! Kar nečes, da bi ti drugi storili, tudi ti njim ne stori. Ali bi ti rad, da bi te kdo tako stresel?“

„Naj me, če me more! Nič mu ne branim, ampak svetovati pa ni nikomur. — Smijati se moram, kadar se spomnim, kako sem bil ongavega Florijana, ki je tudi tak kakor žrd, lepo na tla položil. S tistimi dolgimi rokami je začel mahati, kakor bi orehe klatil, jaz pa se mu zakadim pod noge in prec je ležal.“

Ura je odbila devet in materi se je že zdehalo za kolovratom pri teh važnih pogovorih. Jurij je dokončal svoje delo in položil naklane treske na peč, da se posuše in tudi Štefan se odpravlja.

„Še jeden šopek mi daj, Lenčika,“ pravi pri odhodu, „da bom bolj moški in da se bo vedelo, da sem bil v vasi!“

„Kar zunaj si ga natrgaj,“ odvrne Lenčika. „V meji menda koprive niso pozeble. — Pozdravi Anico in ona naj pride tudi kaj gori!“

Jurij vošči vsem lahko noč in odide s Štefanom, Lenčika pa ja spremi do vrat.

„Znaš ti zaukati, Jurij?“ pravi Štefan in zavriska tako žalostno, da je Jurija smeh silil. „Zaukaj še ti!“ pravi Juriju.

„Ne, jaz ne znam,“ brani se Jurij. „In kaj bi ljudi budil iz spanja!“

„Nikdo še ne spi; kar zaukaj! Kaj ne, Lenčika, da mora zaukati?“

„No, Jurij, pa zaukaj še ti!“ pravi Lenčika, „da bomo vedeli, če znate doli bolje.“ In Jurij zavriska iz krepkih prsij, da zadoni Štefanu po ušesih in daleč po pogorji se razlega v tihi noči.

„Vriskati pa znaš,“ pravi Štefan, „to me moraš navaditi!“

Od hleva sem pride počasi sultan, maha s kodrastim repom, povoha Jurija in Štefana in koraka za njima. Jurij zleze v svojo spalnico nad hlevom. Štefan pa uka proti domu, dasiravno se mu skazi vsak poskus. Revež Štefan, mislil si je Jurij, kako je vender močen! Lenčika pa se je smijala Štefanu še bolj, zdaj ko ga je primerjala z Jurijem.

Minil je dan za dnevom. Sobotni večer se je osnažilo vse pohištvo in pospravilo vse, kar bi preveč spominalo delavnika. Ob ne-

deljah pa je bila navada, da je šel jeden del prebivalcev na vse zgodaj k službi božji k sv. Andreju, drugi pa v Dolino k maši ob desetih. Juriju je bilo dano na izbiro, iti, kadar bi hotel, izvolil pa si je zjutraj k sv. Andreju, kar je posebnó dopadlo gospodarju. Tako je prav, dejal je, mlad se mora navaditi človek zgodaj vstajati. Poklicati ni bilo treba Jurija nikoli. Preden je bil dan, kladel je veselo žvižgaje svoji čedi. In ko je to opravil, opravi tudi sebe, potem pa se napotita z gospodarjem proti sv. Andreju. Ko prideta do hiše Šimonove, oglasita se malo, če bi šel nemara kdo z njima; Šimon in žena njegova se jima pridružita. Tma je še bila, ko začnó iti navzdol; kmalu pa more oko proti vzhodu razločevati gorske vrhove od neba in kakor svetlosiv trak razpne se po obzoru. Ozka pot pelje po hribu doli, čez nekaj časa pa se razširi, postaje menj strma in kmalu se vzdigne na drugi strani griček, ki tem bolj raste, čim niže prideš doli; in na jedenkrat si v tesnem grabnu in izgine svetli pas jutranje zarje. Na desno se potem zavije pot okrog griča in pokaže se ti mala dolinica in sredi nje bela cerkvica, obdana od nekaj malega priprostih hiš. Tu je pri sv. Andreji. Krasno se je nebo žarilo, ko so dospeli potniki do svojega cilja in kmalu jih povabi zvon v cerkev. Jurij še ni bil nikdar tukaj in storilo se mu je inako, ko je slišal tuji zvon in se domislil, da dolinski njemu ne poje več in da ne bo več stal med znano mladino v domači cerkvi.

Maša je minila in dan se je naredil. Možje so stopili skupaj, da se pomenijo o domačih stvareh, in sivi župnik nagovarja iz cerkve gredoč tega pa onega.

„Ho, ho, oča!“ pravi smeje se Pečarju. „Ali Vam nisem že rekel, da nikar ne hodite iz svoje fare?“

„Gospod župnik,“ izgovarja se mož, „drugi pa v našo hodijo, in Vi ste tako dobri, gotovo tudi za nas molite.“

„O, moji farmani so sami preveč potrebni,“ pravi župnik in odzdravi Šimonu in Juriju. „Kacega čvrstega sina ima Šimon“, mrmra sam pri sebi odhajaje; zamenil je bil Jurija s Štefanom.

V lepem jutru vrnejo se domov in če so prej tiho med sabo korakali, odvezal je bil svetli dan jezik posebno Šimonu in njegovi ženi. Radovedno sta izpraševala Jurija o vsakovrstnih rečeh, da jima je komaj proti odgovarjal. Govorili so o zimi, da letos ni bila posebno huda, o vremenu, da bo vzpomlad, skoro tu, o kupčiji, da se bo dobro prodajalo in o tem in onem, dokler niso prišli domov, kjer

jih je čakal zajutrek. Lenčika in mati sta bili pripravljene na odhod in ko so izpregovorili par besed, pride ji Štefan s svojo sestro klicat.

„Lenčika, danes pa moraš dati kitico rožmarina,“ prosi Štefan.

„O, kadar se gre na božjo pot,“ meni deklica, „spodobi se bolj brinje.“

„Jurij ga je tudi bolj zaslužil,“ pravi mati, „ker je bil tako priden in zgoden.“

„Vsak trud je svojega plačila vreden,“ opomni Štefan, „in koliko se jaz trudim, ko vaji spremljam pa varujem.“

„Ali pa me tebe,“ odgovori Anica, „da ne obtičiš v Dolini.“

„O kaj pa! Mislita, če posedim malo pri kupici vina, da ne znam več domov.“

„Znaš že, a predolgo hodiš,“ smeje se Lenčika. „Da boš pa videl, da sem boljšega srca, kakor ti misliš, dobiš jedno kitico. Jurij pa tudi jedno.“

„Jurij, zakaj pa ti nečeš hoditi z nami?“ vpraša Anica.

„Ne utegnem prav,“ odgovori Jurij. „Preveč bi se zamudil doli in jaz tudi lahko vstajam.“

Lenčika prinese dva šopka in da jednega Štefanu.

„Juriju ga pripnem pa jaz,“ pravi Anica in olepša njegov klobuk.

„Le urno, le urno, da ne zamudimo!“ priganja mati in moško odide Štefan s svojimi varovanci.

Jurij gre po svojih opravkih, in ko pride čez nekaj časa v hišo, najde Matija pri ognjišči.

„Danes pa Vi kuhate, oča?“ nagovori ga.

„Jaz,“ mu reče. „Ob nedeljah je že tako in vse zadene človeka v življenji. Mati je bila pripravila kosilo in jaz je pristavljam k ognju.“ Kakor skušen kuhar je prestavljal lonce, popravljal drva in prižigal svojo pipo. Jurij mu je donasal vode in pomagal pri tem in onem, pred vežo pa se je solnčil sultan in pomežikoval s svojimi dobrodušnimi očmi. — —

Popoludne pa je solnce gorko sijalo in vidno se je tajal sneg pod njegovimi žarki. Mati in Lenčika bili sta se že vrnili iz Doline in sedeli pred hišo, Jurij pa je ogledaval z Matijem kamenitno grajo, ko pride v vas cerkovnik od sv. Florijana. Ožbe, majhen možiček prijaznega obraza, bratranec je Pečarjeve žene in rad hodi ob nedeljah obiskavat svojega soseda.

„Dober dan vam Bog daj vsem vkup!“ pozdravlja Ožbe. „Očetu pa še posebej par volov, materi nov kolovrat, Lenčiki pa brhkega ženina. — Kje pa imate fanta, ki sem mu moral tako neutegoma obleko delati?“

„Ravno gre z očetom sem,“ odgovori Lenčika.

„Ha, fant!“ pravi Ožbe in ogleduje Jurija od vseh strani, kako mu stoji njegov umotvor. „Veš kaj, ti si pa na dobri zemlji vzrastel; visok si se vzpel.“

„Na Vašem zvoniku bi Jurij lahko od tal uro navijal,“ meni Lenčika.

„Ne, tega bi pa sam sveti Krištof ne mogel, Lenčika,“ odvrne Ožbe.

„E, Ožbe!“ pravi mati. „Kako da bi ne mogel, če je pa pisano, da je bil dvanajst kololcev visok?“

„Vse zastonj!“ razlaga Ožbe. „Na našem zvoniku bi ne mogel naviti ure, zato ker nobene ni.“

„Ah, na to pa nisem mislila,“ pravi smeje se mati in povabi Ožbeta v hišo, da bi pokusil kolin.

„No, Jurij,“ vpraša Ožbe, „— saj za Jurija sem te slišal klicati — kako si zadovoljen z obleko?“

„Na vso moč!“ pravi Jurij. „Bolje bi ne mogla biti narejena.“

„Prav imaš!“ roče Ožbe vesel in seže Juriju v roko. „Tako se mora govoriti, naravnost pa po pravici. Kar se tiče irhovine, skusim se jaz z vsakim, naj bode, kdor hoče in če tudi cesarju šiva. Le poglej, kako si ti polega!“

„Veste, oča,“ podraži ga Lenčika, „Juriju menda vse dobro stoji, če je le količkaj narejeno.“

„Dekle, dekle!“ žuga Ožbe. „Ali si to že tudi zapazila?“

„Kaj bom zapazila!“ pravi Lenčika in steče v hišo. Kmalu za njo pride Ožbe, in izprazni svoje žepce. Lenčiki je bil prinesel lepih jabolk, očetu polič borovničevca in materi vsakovrstnih domačih zdravil, kakeršnih je nabiral po gori. Kajti Ožbe ni samo cerkovnik, ampak tudi sloveč zdravnik. Daleč ga kličejo ljudje k bolnikom in rad on pomaga, kolikor more. Zob izdere Ožbe bolje kakor vsak drug, ljudje baje kar zadremljejo, kadar jim škrbine puli. Ztravi pa on živino ravno tako dobro kakor ljudi. Večkrat se prigodi, da pri- nese kako živinče oteklo gobec s paše, ker je je gad pičil, Ožbe pa pride, pa je namaže s škorpionovim oljem in takoj mu mora odleči.

Arnike, trepotčevega semena, stolčenih sladkih koreninic in družih lekov zoper vsako bolezen se pri njem vedno dobi. — Kar on mežnari, kadila še tudi ni kupil. Ampak smole si nabere, prave smole, ki teče iz ranjene smreke; to zakoplje potem v mravljišča in pusti delj časa ležati. Kadar jo pa izkoplje, ima duh lepši in močnejši kakor katero si bodi kadilo in Ožbe trdi, da sami sveti Trije Kralji niso prinesli boljšega v dar.

„Ožbe!“ kara mati svojega gosta. „Zakaj ne pripelješ žene s seboj?“

„Veš, Neža,“ opravičuje se Ožbe, „jeden mora biti vender doma, da hišo varuje. In žene ne smem preveč razvaditi, če ne, bo zmerom za mano tiščala.“

„Glej ga, glej ga! Le počakaj, jedenkrat ti jo izpeljem, da bo pri nas nekaj časa; potlej jo boš pa rad prišel iskat in bolj jo boš imel v čisljih!“

„Moja Meta bi mi še ne privoščila ne, da bi malo posamoval.“

„Kaki so vender ti moški!“ huduje se Lenčika. „Le hvala Bogu, da nimam še tega križa!“

„Lenčika, nikar se ne pregreši!“ svari Ožbe. „Na jedenkrat pridejo snubci in po tebi bo. Ali že kaj prida hodijo?“

„Nič kaj ne, oča! Pripeljite vender Vi katerega, če veste za koga!“

„Kaj pa Šimonov Štefan? Ali je že zdrav?“

„Zdrav pa zdrav,“ se ta oglasi in vstopi moško s sestro Anico. Za njima pride tudi Matija z Jurijem. Ženske so se usedle skupaj in šepetanja in smeha ni bilo ne konca ne kraja.

„Zdaj jih pa le pri miru pustimo, da se nas ne lotijo!“ meni Ožbe in prisede k moškim. Kmalu se vname živ pogovor, kajti rad je govoril Ožbe in zdaj je bila prilika razprodati vse, kar se mu je nabralo skozi cel teden, ko ni imel poslušalcev.

„Vi ste dosti doživeli, oča,“ pravi Jurij, ki ga je rad poslušal, „povejte nam kaj, kako je bilo v prejšnjih časih!“

„O, veliko sem skusil, veliko,“ meni Ožbe in hvaležno pogleda Jurija, ki mu je tako po srci izpregovoril. To se mu je pač malokrat posrečilo, da bi ga bil prosil kdo, naj pripoveduje. Kar objel bi bil fanta. Popraska se za ušesi in po dolgem uvodu, v katerem je vse razložil, kar je mislil, da bi bilo v pojasnjenje treba, pride na svoja vojaška leta. Oh, kako so ga lovili in kako bi ga bili radi

imeli! Koliko časa se je moral skrivati in kako srečno je naposled pobegnil na Koroško, kajti takrat se je to še dalo, takrat, a dan danes je drugače.

„He, kaj!“ vtakne se Štefan vmes. „Jaz se le čudim, da ste se časih tako bali vojaščine. Jaz bi se pa nič ne menil. Bi saj po lepi priliki kaj sveta ugledal. Jaz se kar nič ne bojim!“

„Vem, da ne, dokler si za pečjo. Če bi šlo pa za res, bi pa drugače piskal,“ zavrne ga Ožbe in pripoveduje dalje, kako se mu je godilo po Koroškem, kako se je zopet povrnil domov in služil za hlapca ranjkemu šentandrejskemu župniku.

„Še to vam moram povedati,“ pravi, „kako sem bil tam odvadil psa meso jemati z vilic. Pa so imeli gospod,“ pravi, „Bog jim daj večni mir in pokoj! — psa, majheno žival kakor podlasica, a prometeno in zvito, da nič tacega. Vse je znal belinček, samo govoril še ni in gospod so ga nad vse radi imeli; jaz pa nič, zato ker se je pošast vedno v me zaganjala in vpila, kadar sem bil pri gospodu. Dobro se je psičku godilo, ko je z gospodom za mizo sedel; najraši so ga pa imeli zato, ker je znal meso z vilic snemati tako lepo, kakor naj-imenitnejši gospod. Kadar je gospoda kdo obiskal, vselej so kazali to psetovo posebnost in vsak se je čudil. Da te vender, meni pa ni bilo povšeči, da bi pes jedel kakor človek, toda bil sem kar tiho. No, in tako je prišel gospodov god in od vseh krajev so se zbrali župniki in kaplanje gospoda vezovat. Poln hlev sem imel konj in velika pojedina je bila pripravljena. Na, Ožbe, pravi kuharica med mašo, tukaj imaš kosilo, potlej ne bo časa! To je že prav, pravim in se usedem, pse se pa k meni spravi, saj pri mesu je vsak pes sleden. Čakaj, belinček, pravim, danes boš moral kazati svojo učenost, kaj, ko bi midva prej poskusila? Na, rečem in mu ponudim mesa na vilicah. On lepo vzame, jaz ga pa dregnem v gobec, da je zacvilil. Ko ga pokličem drugič, že ni tako rad ubogal. Kličem ga, kličem in počasi vender prileze. Meso je le meso, mislil si je, in zopet mi vzame kos. Jaz ga pa zopet zbdem, da odskoči. V tretje ga pa nisem več spravil. Kar po kotih se je plazil in rep stiskal med noge, pa cvilil, če sem mu pokazal vilice. O poludne je bila pa gostija in jaz sem nosil vino na mizo. Beseda prinese besedo in tako vzamejo v misel tudi učenega psa. Gospod se hočejo izkazati in nabodó mesa. Pes je pa zraven njih sedel. Na, belinček, pravijo in mu pomolé vilice. Kakor jih pa pes zagleda, pa zacvili

in skoči s stola in zbeži. Gospod ga kličejo in kličejo, da zopet pride. Zopet se uséde k njim, a ko mu pokažejo vilice, pa popihne spet, kakor bi bil obseden. Za nobeno reč ni hotel več vzeti mesa z vilic. Gospôda so se komaj smeha vzdržali, župnik so bili pa hudi kakor sam sršen in nikoli več ni belinček z njimi pri mizi jedel.“

„Če bi bili pa zvedeli, kdo jim psa tako lepo uči,“ pravi Matija, „kaj bi bilo potlej?“

„Hentaj, potlej bi bila huda ura. Kajti gospod so bili dobri, še predobri, a nagli so bili pa tudi, če jih je kaj ujezilo. Toda hitro spet dobri, in veseli so bili in zapeli so, da je bilo kaj. Pridiga jim je šla od rok, da nikoli tega in dasi so bili stari, zasukali so se na peti kakor vrtalka. Drugače kakor pa zdaj nekateri dolgočasneži, ki jim za vsako besedo sapa uhaja in ki premišlujejo, ali bi predstavili jedno nogo za drugo ali obe na jedenkrat. Moj sivec doma je ravno tak: kadar ga izpustim na pašo, skače srborito okrog kakor mlad kozel; kakor pa deneš jarm nanj, ne spraviš ga nikamor več.“ —

Ožbe je končal in Anica, ki je bila tudi poslušala, poprosi ga, naj še kaj pove.

„Pa še drugič!“ pravi Ožbe in se poslovi s povabilom, naj oni pridejo jedenkrat k njemu. Jurij ga spremi nekoliko časa in tako se je bil možu prikupil, da mu še posebno naroči, naj ga gotovo obišče.

„Imam hruševca,“ pravi, „boljšega kakor dolensko žganje in orehov in medu.“ In ko gresta dalje, potrka ga na ramo. „No, fant,“ pravi, „kako ti dopade Lenčika? Ali ni kakor jagoda? Le glej, da se ne zagledaš!“

„Nikar se ne bojte, oča!“ odgovori Jurij resno.

„In kaj bi pa tudi bilo?“ reče zopet Ožbe, ko je molčal nekaj časa. „Ali nisi zal fant? In kaj bo ta revež, ta Štefan! Na smrt naj misli, nikar na ženitev! O jaz spoznam hitro človeka. V očeh mu berem bolezen in le pomni me, on ne bo tlačil dolgo zemlje. — Tukaj sva pa na polu pota; torej srečno!“

In starec se izgubi v gozdu.

XV.

Prismijala se je bila lahkoživa hčerka čmerne mamke zime, ljuba vzpomlad. Sneg je ginil pod njenimi nožicami in beli zvonček je zapel pod grmovjem in klical s sestro trobentico zaspane to-

variše iz postelj. Teloh je odgrnil svojo odejo in bršlin je krepkeje objel svojega podpornika in se vzel po hrastovem deblu. Celo po žilah stare vrbe začel se je urneje pretakati sok in komaj je starka proti odpirala vrata radovednemu cvetju, ki je sililo na dan in hotelo vedeti, kaj vrabci tako kričé. Ti pa so imeli velik prepir in gnali silen hrušč in trušč. Nekaj tujcev se je mislilo naseliti in lastovka je letala okrog Pečarjeve hiše in terjala nazaj svoje gnezdo, v katerem so se košatili kričavi vrabci. Glejte si no! vpili so ti domačini, zdaj pridejo požeruhi, ko je vsega dosti; po zimi jih pa ni bilo! Kar pojte, od koder ste prišli!

Delo na polji se je bilo pričelo. Kadar je bilo lepo gorko, izgnal je Jurij ovce razen mladičev, da se izprehodijo in popasoval je tudi ozimino, če je prehitro rastla in se je bilo bati, da bo poglela. Tešče pa ni izpuščal drobnice na pašo, dokler je bilo hladno in držal jo je tudi v hlevu, kadar je bila zemlja po deževnem vremenu premočena, kajti pašniki se kvarijo in živina si naleze bolezni. Za jaro setev je oral njive in z Matijem sta delati vadila mlade voličke, ki jih je bil gospodar kupil. Po vrtu pa je obrezaval drevje in je čistil mahu in gosenic. Za vsako delo je imel spretno roko, sem ter tja je pa tudi nasvetoval kaj novega, ki se je bilo v Dolini že izkazalo, o čemer pa v hribih še ničesar vedeli niso. Tako je izprosil, da si je Matija mestu nerodnega lesenega drevesa omislil železen plug. Veliko prizadev je bilo treba; ko pa je poskusil gospodar pripravno orodje, ni mogel prehvaliti ne pluga ne Jurija.

Veliko truda je tudi stalo vode iz vodnjaka s škafi donášati v hlev, kadar je ostajala živina cel dan doma, kajti posebno po zimi se je večkrat zgodilo, da je ni mogoče zunaj napajati. Jurij pa je iz hrasta, ki ga je podrl vihar, izdelbel korito, postavil je v hlev in vanj, napeljal od vodnjaka sem leseno cev in več ni bilo treba škafov.

„Hentaj!“ dejal je Matija, „vse pride temu fantu na misel in kar mu pride na misel, vse naredi.“

V čislih so imeli Jurija pri Pečarji, kakor tudi pri Šimonu, kamor je prišel po kakem opravku.

„Od nepotrebnih besed pa Jurij ne bo dajal odgovora,“ menil je zgovorni Štefan, „saj skoro nič ne govori. Trikrat na dan reče: „o ne“, in „kaj pa“, potem je pa v kraji“.

„Jurij je pridnejši z rokami kakor z jezikom,“ dejal je Šimon in tudi Anica se je potegnila zanj trdé, da govori umneje kakor pa Štefan.

„Oh, jaz pojdem tudi rajša zjutraj k maši k sv. Andreju,“ dejala je neko soboto zvečer Anica materi. „Dan je tako kratek, če pridemo še le proti dvema domov.“

„I, le pojdi,“ rekla je mati, „pojdem pa jaz k deseti maši.“

Ko sta pa drugzega dne na poti moža pretresovala važne denarne zadeve, pomenkovala se je Anica z Jurijem o tisoč rečeh. Ni jej pošlo nikdar vprašanj; vse je hotela zvedeti, če ima veliko dela, če mu je kaj dolg čas, če je rad na gori itd. Zdaj je govorila resno, zdaj šaljivo, da si je Jurij mislil: s tem dekletom se je pa lahko meniti. In res mu je prišlo toliko besedij na jezik, da se je sam sebi čudil. Do zdaj je bil teh mislij, da zabavati se more prav za prav le med moškimi, in da ženska prijetno družčino le kazi; zdaj se mu je pa zdelo, da je Aničina družba skoro prijetnejša kakor Premčevega Miha. Tako domače je govoril ž njo, kakor le kedaj s svojim prijateljem in če je primerjal Anico z Lenčiko, zdela se mu je le-ta nekoliko prevesela in preživa in mislil si je, da bi Anica ne zasmehovala tako hudo revnega Štefana, ker je boljšega srca. — In dobrega srca je res Anica: njemu je podarila šopek za klobuk in po poti je nabirala gredoč cvetic in spletala venček; ko sta šla pa narazen, naročila mu je, naj ga nese Lenčiki. A Lenčika ni bila nič posebno vesela, ko jej ga je prinesel. „Anica je šla za rana pa meni ni nič povedala. Zdaj bomo morali pa sami iti,“ dejala je in usteca so se jej zakrivila navzdol, da je bilo žalostno in smešno videti. „No Jurij,“ ogovorila ga je, „ti imaš pa tak šopek za klobukom kakor metlo, da ga komaj nosiš. Ali ga je tudi Anica naredila?“

„Tudi,“ dejal je Jurij, Lenčika pa je odšla pripravljat se za cerkev. „Kar pojmo, kar pojmo!“ priganjala je mater, kar sicer ni bila njena navada.

„Počakaj no! saj ne gori voda. Vidiš, ravno gre Šimonovka in Štefan,“ zadržavala jo je mati.

Ko so pa prišli popoldne domov, bila je Lenčika slabe volje. „Oh, kako je pust ta Štefan, mati!“ tožila je. „Vedno sili v človeka in tako neslano govori.“

„Pa se mu zmerom smeješ in režiš,“ pravi mati; „in potlej pa misli, da ti dopade.“

„Oh, mati, kaj pa hočem? Ali naj ga z grdo odženem?“

„Ne, ni treba! Pa pogovôri se kaj pametnega z njim! Saj ni, da bi se v jedno mer smijala.“

„Oh, veste, mati? Jaz bi šla tudi rajša k prvi maši. Zdaj že ni več mraza in taka lepa pot je proti sv. Andreju.“

„To pa res! Po samem grabnu, kjer se ne vidi ne na desno, ne na levo. Pri vsaki stopinji si lahko zlomiš nogo; v Dolino pa z vozom prideš, če je treba. Toda stori, kakor hočeš!“

Drugo nedeljo pa sta že sami dve mamki romali v Dolino, kadar je mladi svet došel vesel in glasen od sv. Andreja; kajti tudi Štefanu se ni ljubilo več postavljati se pri veliki maši, ker ni vedel komu.

„Ti reč, ti!“ dejal je stari Šimon. „Naj bi jaz klical Štefana s palico, ne vzbudim ga v delavnik: v nedeljo pa kar sam vstane, predno zapoje petelin.“ Mladi družbi zdela se je pot vedno kratka; Jurij pa jo je še drugače obračal: nabiral je, kadar so šli proti domu, vrbovih šib in naganjal tudi Štefana, da mu jih je rezal; deklici sta pa pomagali nositi.

„Ti že zopet nekaj nameravaš,“ dejal je Štefan. „Kaj pa misliš narediti?“

„Boš že videl,“ odvrne Jurij. Ko pride domov, pa posuši šibe na solnci in si jih prireže za svojo rabo. Ko so pa zvečer vsi skupaj sedeli v izbi, razgrne svojo kramo in jo razvrsti; potem se usede k njej in začne plesti. Dno je kmalu gotovo in delo gre hitro izpod rok. Še malo je treba počakati in Jurij podari materi trden jerbas in drugikrat Lenčiki lično korbico.

„Jurij vse zna,“ tako so dejali.

„Mene moraš tudi naučiti,“ prosil je Štefan in rad mu je Jurij pokazal, kar je sam znal in kolikor se je bil navadil pri Premci.

Štefan pa ga je imel čedalje rajši in vse mu je zaupal. Povedal mu je, da je Lenčika njegova izvoljena in da jo bo morebiti še letos vzela; kajti da bi ga ne marala, tega še misliti ni mogel. „Kaj bi pa mogla ineti zoper mene?“ dejal je. „Nič. Zdrav sem in krepak tudi. Ti si malo večji; pa če bi se poskusila za moč, ne vem, kako bi ti izhajal. Veš, jaz sem koščen in v rokah sem posebno hud.“

Jurij pa je dejal: „Midva se ne bova nikdar skušala pa tepla, Štefan.“

„Zato, ker sva iz jednega kraja; kaj ne da? Toda naj kak drug gori pride! Kaj?“

„Gorje mu!“ dejal je Jurij in Štefan se je potrkal na prsi.

Kakor domačega so imeli Jurija pri obeh družinah in nobena važnejša reč se ni zgodila, da ne bi tudi on dobil prilike izreči svoje

misli. Oba gospodarja sta bila pravična in nista hlepela po tujem blagu, niti zavidala sreče sosedu. Živela sta vedno zložno in se podpirala drug drugega v vseh rečeh. Če se je mudilo kako delo, pomagali so vsi skupaj in če je jeden katerikrat kam šel, oskrbel je tudi sosedove stvari. Tako je imel Jurij tudi pri Simonu vedno kaj dela. Anica bi neizrečeno rada imela lopico pred hišo, kjer bi šivala o lepem vremenu ali pa zapela z Lenčiko-kako pesen.

„Kadar Jurij utegne, naj ti jo naredi!“ dejal je Matija in čeravno je Jurij ugovarjal, da ne zna takih rečij delati, nič mu ni pomagalo. Poskusil je torej in ni se mu izkazilo.

„Strehe še nikoli nisem kril,“ dejal je Šimonu, ko ga je prosil, naj mu jo pride popraviti. A ni mu dal miru, dokler ni bilo delo zgotovljeno.

Potlej si je pa mël Matija roke. „No, Šimon,“ dejal je, „ali nisem rekel, da on vse zna, če le hoče. — Jurij!“ pristavil je, „pameten bodi pa moder, kakor si bil dosihmal, pa se ti bo še dobro godilo!“

Štefan je bil dobrega srca in veselil se je, da so Jurija tako čislali. Skušal ga je posnemati v vseh rečeh in starši so bili teh mislij, da Štefan še nikdar ni bil tako priden kakor zdaj, ko z Jurijem skupaj delata. Samo jedenkrat se je bil Jurij malo zameril svojim prijateljem. Uzrok je bil kaj malenkosten. Šimon je nekaj zidal in ker je rabil vode, da bi apno gasil, naloži polovnjak na voz in gre z voli na studenec. Tam natoči in hoče peljati domov. Ko pa vola speljeta, steče zadnje kolo čez velik kamen, voz se nagne in polovnjak, ki je bil menda slabo zadelan, zvali se z voza. Hentaj, kako je bilo težko naložiti ga zopet. Šimon pokliče Štefana. Oba vzdigujeta in vzdigujeta, a polovnjak se ne gane.

„He, Matija!“ kliče Šimon, „pridi pomagat, pridi, da naložimo!“

Matija pride, a polovnjak neče na voz, dasi je še Anica prišla zraven in pritislila. Kaj je storiti? Možje si brišejo pot in ogledujejo nesrečen polovnjak.

„Oh, skoči jeden, skoči po Jurija!“ pravi Matija.

Hitro steče Anica ponj in ga kmalu pripelje.

„Oh, Jurij,“ pravi mu, „ti si še jedina naša tolažba. pomagaj nam!“ —

Jurij gre okrog polovnjaka pa pravi: „Kar domov pojte! V polu ure pa vam postavim sam polovnjak vode pred hišo.“

„Ti sam?“ zavzame se Štefan, moža sta pa molčala in nevoljna sta bila na tako prevzetno govorjenje.

Jurij pa odbije polovnjaku veho, da voda izteče, naloži potem prazno posodo brez truda na voz in hitro zopet nalije vode.

„Tako bi bil pa tudi jaz znal narediti!“ odreže se Štefan. Možev pa je bilo malo sram, kar pa nista hotela pokazati.

„Dobra misel pride vselej prepozno!“ pokima Matija in se nasmeje in za njim se smejo tudi drugi, a nobeden tako iz srea kakor Anica.

(Dalje prihodnjič.)

Izza mladih let.

Spisal dr. H. Dolenc.

IV.

Mlad mož lazil je Matevž, kakor mu je bila navada, nekega dne pod Nanosom okolo, kar ugleda štiri jezdece, avstrijske huzarje. Zašli so bili in gotovo bi bili prišli v roke Francozom, kateri so takrat še ves naš okraj v rokah imeli; ali Matevž se približa huzarjem in jim dopove, da so v silni nevarnosti. Kaj storiti? Nazaj niso vedeli kam, dalje niso smeli. Matevž si izmisli in odvede huzarje in konje v cerkev svetega Brica, ki stoji sredi gore. Sam revež je Matevž potem znašal in hranil več dnij huzarje in konje in ko si ni vedel več pomagati, potožil je svoje težave glasovitemu muzikantu in larmarju Bravincu z Ubeljskega. Nosila in skrbela sta potem skupno, saj se ve, da kar najbolj skrivaj; kajti Francozi niso marali za dolge sodbe in bala sta se tej kratki sodbi priti v roke. Nekdo domačil je pa vender njiju skrivno prehajanje opazil in sicer največ po tem, ker sta moža le predosti kruha in vina kupovala. Prijel ja je ostro in udala sta se, da imata skrite huzarje in kje. In Bog ve, kako bi se bila reč izšla, da se niso ravno ob tistem času jeli Francozi iz naših dežel proti Vlaškemu odkikati.

Komaj so bili Francozi čez Žingarico, šel je Matevž po huzarje in ti veseli in dobro spočiti odjašejo za Francozi. Po Vipavski dolini

so jih ljudje kakor prvenče naših čudno gledali, tem bolj ker Francozi so ravno pred njimi odhajali in že v Vipavskem trgu so huzarji Francoze došli. Strah se je Francozov polotil in bežali so popustivši lonce pri ognjih; kajti mislili so, da je cel oddelek naših že za njimi. Huzarjem so Vipavci napivali in osrčeni se poženo za bežečimi Francozi. Ko ti huzarje za seboj zapazijo, poskačejo s ceste na njive z vinsko trto zaprežene. Huzarji skušajo za njimi, toda trte jih ovirajo in Francozi začno od vseh strani nanje streljati in jednega res kakih 150 korakov od Marijine cerkve v Logu ustrelje. Bil je to slavljeni Pavl Rostas, kateremu so kasneje lep spomenik postavili, ki ga še zdaj vidiš pred cerkvijo v Logu.

Matevž in Bravinec sta za huzarje pri krčmarji račun plačevala, mož pa, kateri jima je na sled prišel, vedel si je za svoje zasluge zlato svetinjo pridobiti.

Mene je Matevž posebno rad imel in imenoval me Anžek; jaz in sploh mladina smo pa tudi Posežiča rajši imeli ko Janeza, kateri nas je le bolj v strahu držal. Posežič se je radoval, kadar smo mi kaj pobili, Janez pa, posebno ako ni bila tudi njemu sreča ugodna, očital nam, da se nam le primeri, kakor slepi kuri zrno.

Le jedenkrat pomnim, da sva se z Matevžem grdo pogledala in tudi to le za trenutek. Bilo je proti jeseni in medved je hodil z gore v stranske pašnike na hruške. Nekdo iz naše vasi, imenujmo ga Kolar, ki se je tudi s puško bavil in po noči s psom jazbece lovil, pove mi, da medved v pašnike zahaja, da on se je s Stranci že menil in tudi ti da mislijo, da pri polni luni in jasni noči bi bilo mogoče medveda dobiti. Jaz sem se te misli takoj poprijel. Kolarja pošljem v Stráne, da se z dotičnimi možmi domeni, sploh pa je bila tajnost med nami dogovorjena; prvič zato, da bi svet ne imel prilike šaliti se, ako se človek na medveda odpravlja in potem še zajca ne prinese; drugič in posebno zato, da ne bi moja mati o tem pozvedela, kajti ta bi gotovo ne bila dovolila v to ponočno ekspedicijo.

Kolar se vrne in pove, da še za tisti večer je vse domenjeno: šest da nas bode, o polnoci da se bomo nastavili štirje od Rjave stene dalje proti gozdu, on in še jeden da bodeta pa šla s psi s pašnikov preganjat medveda, ki bode preplašen po navadni poti v goro silil. Jaz sem bil razburjen. Bilo je prvokrat, da sem se na medveda odpravljaj in to še po noči. A človek obrača, Bog pa obrne; že pred poludnem

je mati pozvedela za našo s toliko previdnostjo domenjeno nakano; pozove me ter mi odločno reče, da ponoči in na medveda ne smem. Vse moje prizadevanja ni nič izdalo. Mati mi ni dovolila iti na medveda. Mene je to tem bolj peklo, ker mi je šlo za lovsko čast. Mladič osemnajstih let ima še poseben občutek za take in jednake časti. Sklenil sem pri sebi, da grem in, ako bi dovoljenja ne dobil, tudi brez tega. Pri obedu sem skušal mater še pregovoriti ali zastonj; še le popoldne se je mati premislila, čemur sem se jaz skoro čudil.

Že ob 9. uri zvečer smo bili v Stranah zbrani. Vseh šest nas je sedelo v nasprotnem konci podolgate nizke sobe; pred seboj smo imeli polne kupice, na sredi mize je stal bokal, lojeva sveča je slabo svetila in kadilo se je iz šesterih pip. Z vsakim bokalom smo bili še bolj gotovi, da nocej bode medved naš. Posebno Kolar je poudarjal zasluzke, katere bodeta on in njegov pes pri tem delu imela. Mahoma se vrata odpro, nekdo vstopi, obstane in tanko, ostro zazvižga. Vsi smo zrlj proti vratom, da bi ga spoznali, pa ga nismo, dokler se ni oglasil in rekel: „Ne boste ga sami drli, ne!“

Zdaj še le smo spoznali Posežiča in ga k mizi pozvali. Pri ogljenici je imel ta dan opraviti, kajti ves črn je bil po obrazu. Skušali smo pozvedeti, kako je zaznal za našo nakano, Matevž pa pokaže bele zobe, nasmehne se in reče, da je to po krokarjih zvedel, ki so se nad ogljenico pogovarjali, da medveda nocej zadnja ura čaka. Smijali smo se Matevževemu odgovoru, bil je dobro vzprijet in njemu na čast smo ga še par bokalov izpili, potem pa šli pod goro in proti gozdu.

Mene so nastavili ravno pod Rjavo steno na malo planoto; pri bruški sem slonel.

Ne bom rekel in trdil, da se kar nič nisem bal, ampak trden sklep je pa bil, da umaknem se ne. Začujem znamenje, da so se psi odvezali in ob jednom tudi stopinje po poti in proti meni. Pride do mene — Matevž.

Silno ga vprašam, kaj pohaja in išče. On se za mano ustavi in reče: „Tukaj bom stal.“

Takrat Matevža grdo pogledam in ostro rečem, da pri sebi nobenega ne potrebujem.

Matevž na to prav mirno reče: „Mati so tako ukazali!“

Jaz se potolažim in konec je bil besed.

Medved nam je po strani in proti Suhi žagi ušel. Drug dan sem zvedel, da nas je Posežič ovadil; kako nam je on na sled prišel, še dan danes ne vem.

Mati, ki je previdela, da mi ni skoro ubraniti, da bi ne šel na ponočni lov, sporočila je Matevžu, da me samega ne sme pustiti.

Še le po noči je Matevž z gore prišel in se potem odpravil za nami v Strane. — —

Dasiravno na videz nasprotnika, vendar sta se Janez in Matevž rada imela. Ko je Janeza smrt pokosila, bil je Matevž potr in pogostem je ponavljal besede, da zdaj je tudi on na vrsti. Le za jedno leto ga je preživel, jele so mu noge otekati in tudi on je lahko umrl. Toda med nami, ki smo pod njima začeli loviti in loveci dorastli, ostala sta tudi na dalje in ostaneta v spominu, dokler nam zadnja ne bije. Med lovom in po lovu vselej sta bila v pogovoru. Kadar je bilo med nami različno mnenje, kako bi pognali in kako bi se nastavljali, vselej smo se nánja sklicavali, vselej smo poudarjali: tako je Janez nastavljal v tem hribu in tod je Posežic s psi prehajal. Preobširno bi bilo, ako bi hotel navajati vse dogodke in lovske posameznosti, katere smo s tema starostama doživeli in o katerih smo se potem Bog ve kolikokrat zopet menili. Sem tēr tja bom kako povedal, ko bo to ravno prilika nanesla.

O prikaznih in duhovih.

Spisal in v literarno-zabavnem klubu ljubljanskem čital dne 5. nov. 1881. l.

Dr. Jos. Vošnjak.

I.

Regledujē te dni svoje stare listine, našel sem rokopis, katerega sem bil pred 25 leti spisal, a ga potem založil. Ko ga spet preberem, stopi mi živo pred oči dogodbica, katero sem tačas doživel in po prvem mogočnem utisu zabeležil.

Ogromna večina človeštva je verovala, veruje še zdaj in bode menda verovala na netelesna, navadno nevidna bitja in na neko tajno zvezo živečih z mrtvimi, vsled katere se v izrednih, redkih slu-

čajih mrtvi živečim prikazujejo — na prikazni in duhove. In temu se ni čuditi. Dasi so vse znanosti in vednosti velikansko napredovale in dasi so odkriti glavni zakoni, po katerih se godé izpremembe v prirodi, ostalo je vendar nerešeno najjimenitnejše vprašanje o pričetku in konci vsega, kar je; in človeški um se zastonj trudi umeti pomen besede: večnost. Z daljnogledom in drobnogledom preiskujemo vse stvari, kemično jih krojimo ter s fizikalnimi poskusi odkrivamo njih lastnosti, a vsa znanost je omejena po nepopolnosti preiskovalnih organov in sredstev in postane ravno tam, kjer želimo gotovosti, dvomljiva hipoteza.

Človeški um ničesar ne priznava, kar se ne da razlagati po znanih naravnih zakonih, njemu ne ekzistujejo duhovi in strahovi, ubogo srcé pa le začne trepetati, kadar se kaj nenavadnega, umu nerazumljivega pripeti in mnogo je zelo omikanih ljudi, kateri trdno verujejo v tako krepko zvezo med živečimi, da je celó smrt ne pretrga ter da se umrši prikazujejo živečim.

In tako dogodbo hočem tu pripovedovati.

Pred pet in dvajsetimi leti — bil sem tačas dovršil četrto leto medicinskih študij — mudil sem se jeseni 1856. leta domá na počitnicah. Bili so krasni jesenski dnevi, ko mi pride na misel, obiskati svojega strijca, tačas župnika pri sv. Martinu na Pohorji. Necega jutra za rana uprežem voz in drdam iz Šoštanja po Skalski dolini skozi Doberno in Konjice proti Slovenski Bistrici. Na višini med Konjicami in Bistrico vidim pred seboj obširno Pohorje, jedino v vseh Alpah granitno gorovje, na obnožji obrasteno z žlaltno vinsko trto, do grebena pokrito z gostim zelenim gozdom, v katerem se lesketajo bele cerkve z nizkimi stolpi.

Proti večeru dospem v Slovensko Bistrico, kjer pustim voz in konja ter jo krenem na Pohorje. Skoro dve uri hoda je od mesta do sv. Martina. Temno je že bilo, ko pridem na vrh in zagledam od daleč svetiti se prijazno vabljivo luč v oknih farovških. Utrujen, prepihan od burje, ki je na vrhu silno razsajala, žejen in lačen komaj pričakujem, da vstopim v prijetno zavetje pri gostoljubnem župniku. Psi zalajajo, moj strijce pride sam hišna vrata odpirat in se srčno zveseli mojega prihoda.

Imel je tačas kacic petdeset let, bil je visoke, krepke postave, dobrorejenega rudečega lica, rad dobre volje in, kakor se bere na nekem z metelčico pisanem spomeniku ljubljanskega pokopališča,

„prijatelj slovenščini in homeopatiji.“ Toliko časa mi pusti miru, da si okrepčam teló z obilno jedjó in dušo privežem z zlato kapljico ritoznojsko, potem me izprašuje o tem in onem, kakor je že navada pri tacih pohodih, zlasti o mojih medicinskih študijah. Čas nama hitro poteka . . . in zdaj naj dalje govori omenjeni moj stari rokopis.

II.

Bližalo se je polunoči. Župnik opomina, da je čas za spanje. Prižge svečo in me spremlja skozi vežo po stopnicah v zgornje nadstropje. Po prostornem mostovži prideva v večjo sobo, spalnico župnikovo in skozi to v manjšo, za mene pripravljeno. Župnik postavi svečo na mizo. Soba podolgasta, visoka in obokana dobivala je svetlobo skozi dve z železnim okrižjem prepreženi okni. Nasproti dverim, skozi katere sva vstopila, vidim druge manjše dveri, z obešenico zaprte.

— Kam peljajo te dveri? vprašam župnika.

— V kapelico. Po zimi, kadar sneg zamete cesto do cerkve, sme župnik v tej kapeli maševati.

Opomniti moram, da farovž več streljajev proč od cerkve in prav samotni stoji.

— Tudi Vi časi tukaj mašujete?

— Zdaj nikoli in ne bodem, dokler sem čvrst in zdrav. Pa lansko zimo se mi je jedenkrat huda godila, zdrknil sem v globok, s snegom zasut jarek zraven ceste in ko bi na moje vpitje možjé ne bili prihiteli in me ne izvlekli na cesto, moral bi se bil zadušiti v snegu. Grda smrt, bolje je utopiti se v vinu, kakor pravijo o necem angleškem princu.

Župnik zamišljeno gleda na zaprte dveri in čez nekoliko časa dostavi:

— Jaz teh dveric nisem nikdar odpiral in vender se mi je ravno tu nekaj čudnega pripetilo.

— Kaj pa? vprašam zvedavo.

— Ti si prirodoslovec. Tebi se mogoče zdi samo to, kar vidiš in kar se ujema z dozdam znanimi zakoni vseh prirodnih prikaznij. Torej se ti bo neverjetno in nemogoče zdelo, kar ti bom pripovedal, dasi sem vse to videl s svojimi očmi, slišal na svoje uho.

Župnik se vstopi pred mene.

— Povej mi, kaj misliš o prikaznih? O dušnem raportu? Ali se ti mogočo dozdeva, da je človek v jednom in istem trenutku tukaj in na drugem mestu, naj si bode to drugo mesto samo nekaj stopinj ali na stotine milj oddaljeno?

— Čudno vprašanje! Kako bi verjel na prikazni, ker se meni še nikoli ni nobena prikazala.

— Hočeš tedaj vse sam videti in skušati, ter ti nič ne veljá spričevanje zanesljivih, verjetnih mož? In vender, koliko stvari si se učil in imaš jih za resnične, če prav jih nisi niti kedaj videl niti skušal.

— Pa vse te stvari se dadó videti ali neovrgljivo dokazati, ako se je komu volja prepričati, da so istinite. Prikazni pa — prikazujejo se posameznemu človeku in temu, da bi verjeli mi vsi drugi, katerim se nikoli nič ni prikazalo? Dušni raport. odizem, spiritizem je samo iznajdba spekulativnih magnetizérjev, kateri s tem humbugom sleparijo lehkoverno ljudstvo.

Župnik nevoljno maje z glavo.

— In magnetizem ali elektrika, odkod izvira? Delovanje človeških čutnic in možjanov, je-li to menj skrivnostno, kakor prikazni, katerih izvira ravno tako malo ali nič ne poznamo?

— A vse delovanje magnetizma, elektrike, vseh telesnih delov, odgovarjam, vrši se po gotovih stalnih zakonih, kateri so natanko znani. Prikazni duhov se pa ne dado samovoljno ustvarjati, niso vezane na nobene prirodine zakone in so po mojem in po mnenji vsega izobraženega sveta samo produkt razburjene fantazije.

— Če ti sam nisi bil v dušnem raportu, če sam nisi nikdar videl nobene prikazni, pa si gotovo slišal od družih, ki so se jim pripetili taki, pripoznavam, za zdaj še nerazjasnjeni dogodki? vpraša me župnik.

— Da, čital sem jednake stvari iz starodavnih in novejših časov, pa vse so največ predmet pesnikom, a ne prirodoslovcem. Če se je Brutu pred bitko pri Filipih prikazal duh umorjenega Julija Cezarja, zdi se mi to toliko verjetno, kakor Banquov duh v Shakespearjevem Machetu, ali kraljev duh v Hamletu, ali duhovi, kateri plašijo kralja Riharda III. Bela žena Grillparzerjeva straši po mnogih grafovih, pa le take ljudi, ki na strahove verujejo. Neumna vzgoja, pripovedovanje otrokom o čarobijah, strahovanje z divjim možem itd., vse to močno vpliva na otroško mišljenje in zakrivi, da se tudi od-

rastli ne morejo znebiti prazne vere v nadprirodine prikazni. Zviti ljudje pa sebi v prid obračajo človeško lehkovernost. Cagliostro, od kralja Friderika II. iz Berolina izgnan, peljal se je ob jedni in isti uri iz vseh štirih vrat berolinskega mesta z jedno in isto ekvipažo in znani mistik grof Svedenborg je videl Stokholm goreti, dasi je sto milj bil oddaljen od mesta.

— In je res gorelo mesto, ko se je njemu požar pokazal?

— Istina, pogorelo je par hiš, a hudobni svet si je pripovedoval, da je to bila aranžirana komedija in hiše nalašč v to uro zapaljene. Ravno zdaj na dvoru Napoleonovem v Parizu Amerikanec Hume čudesa dela, cituje duhove, premika mize in stole, piše z nevidnim prstom na strop, rožlja z verigami, tolče na steno, izgine in se spet prikaže.

— To so glumaške sleparije, seže mi župnik v besedo. Ne, ne, na kaj tacega ne mislim, ampak na take prikazni, katere v redkih slučajih celó zgodovina spričuje. Meni se vsaj dokazano zdi, da se je duh Cesarjev prikazal bil Brutu. Gotovo si tudi ti že bral ali slišal o jednacih dogodkih.

— Ne tajim, pa dokazov za resničnost ni in jih ne bode. Ne davno sem čital v necem časniku o dveh prijateljih, ki sta si prisegla, da, kdor bo prvi umrl, bode se prikazal še živemu ter mu povedal, kaj je našel po smrti.

— In se je res vrnil po smrti? vpraša naglo župnik.

— Vrnil se je, vsaj bral sem tako. Umrl je jeden njiju naglo po noči in isti trenutek se je prikazal prijatelju ter žalostno vzdiknil: Ne skušaj pozvedavati skrivnostij po smrti, prestrašne so!

Župnik posluša s široko odprtimi očmi.

— In ti tega ne verjameš?

— Kako bi verjel, saj se ni meni prikazal ta duh.

— Jaz sem prepričan, da je vse to resnično, da, resnično! Jaz sam sem doživel čudno, prečudno dogodbo, ravno tukaj v tej sobi, verjemi ali ne verjemi. Poslušaj in sodi!

Jaz se usedem na konec postelje, župnik se vstopi k visoki zeleni peči ter po kratkem premišljevanji začne pripovedavati.

III.

Imel sem prijatelja, jedinega, do katerega so me vezali spomini mladosti, jednako mišljenje moških let. Bernard je bil moj sošolec

v latinskih šolah, skupaj sva stopila v seminar in ko sva bila posvečena, posrečilo se je nama, da sva bivala na sosednih kaplanijah. Ko sem jaz dobil to faro, bil je malo časa potem Bernard imenovan za župnika sosedne župnije. Odslej sva se obiskovala drug drugega, kadar so nama opravila dopuščala. Že v mladostnih letih sva se čutila najbolj nesrečna, kadar sva si domišljevala, da bo jeden naju pred drugim umrl in že tačas sva si sveto obljubila, da se bo umirajoči v smrtni uri prikazal živemu, naznanil mu svojo smrt ter mu povedal, kodaj bo še živi za njim šel pod zemljo.

Minilo je več let. Pogostem sva se shajala in se vselej ločila s srčno željo, da se kmalu spet vidiva. Lansko leto začne Bernard bolehati in vidno pojemati, da me je zbolelo v srce, ko vidim starega prijatelja huje in huje pešati. V svoji bolehnosti se je Bernard večkrat spominal najine mladeniške obljube ter mi žugal, da bode on tisti, ki se bo meni prikazal po smrti.

Ob praznovanji mojega godovanja počaste me mnogi sosedje in tudi Bernard, katerega že več tednov ni bilo do mene, prišel je na goro. Hitro nam poteče čas in že se je mračilo, ko se po odhodu drugih gostov tudi Bernard odpravi. Tedaj poprimem kupico, da še jedenkrat skupaj trčiva za slovo. Imela pa sva od nekdaj navado, da je vsak imel pri prijatelji svojo posebno kupico, katera se nikoli ni komu drugemu na mizo dajala. Bernard trči z menoj in — kupica mu počí v roki ter se razbije na tleh v drobne kose.

— Ne bova ga več skupaj pila, reče žalostno.

Jaz ga skušam tolažiti: za dva prijatelja jedna kupica zadostuje. A on ostane resen in otožen in ko se ločiva, poda mi še jedenkrat roko, stisne jo trdno in reče po znani pesni: „Bilo je poslednjikrat, da sva ga skupaj pila.“

Odide. Skrbelo me je, da se mu med potom kaka nesreča ne prigodi. Nemiren stopam po hiši, dasi je že pozno po noči bilo in je že vsa družina šla k počitku. Pregledujem časnike, potem vzamem luč in grem iz svoje spalnice v to sobo po brevir. Pihala in brila pa je tisto noč silna burja, še viharnejša kakor nocoj. Odprem vrata in vstopim.

V tem hipu zapiše burja, da se je vsa hiša tresla. Iste duri tam pa se kakor od vetra potisnene naglo odpró in meni nasproti stoji Bernard, kakeršnega sem videl še pred malo urami, le malo bledejši . . .

Župnik potilne, globoko vzdihne in strmo upira oči v duri, kakor da bi vsak čas pričakoval, da se zopet odpró. Čez nekoliko časa nadaljuje:

— Da, bil je Bernard, v obleki, v kateri me je bil zapustil, samo brez suknje in gologlav. Obrača v mé svoje žalostne oči, da tega tugepolnega pogleda nikdar ne bom pozabil ter reče s tresočim se, otožnim glasom: „Moli za me, moli, moli!“ —

Bernard! zakričim v svoji strašni muki in hitim proti njemu. On pa vzdigne roki, ter zašepeta: „Čez tri leta . . .“ ostalih besed nisem slišal in duri se spet z ropotom zapró. Skušam jih odpreti, a zastonj jih tresem, kakor zdaj, visela je obešenica na njih, zarjavela, s pajčevino pokrita.

Najedenkrat čujem vpiti v spodnji sobi, kjer je spala kuharica. Hitim na mostovž in vprašam, kaj se je zgodilo. Ona pravi vsa tresoča se od strahu, da jo je iz spanja vzbudilo škripanje vrat in ko je izpregledala, da so sredi hiše stali gospod Bernard, a izginili, ko je zakričala.

Da nisem očesa stisnil tisto noč, misliš si lahko. Prepričan sem bil, da Bernarda ni več in da mi je zvest najini obljubi sam naznanjat prišel svojo smrt.

— In je res umrl tisto noč? vprašam radovedno.

— Umr! je! Ko se je svitalo, pride njegov čerkovnik in mi naznani, da je Bernard kmalu po svojem prihodu na dóm začel tožiti, da mu slabo prihaja. Slek! si je suktnjo, usedel se v naslonjač še klical besede: „Moli! moli!“ Najedenkrat se mu glava nasloni na prsi in mrtev je bil. Ob najstji uri po noči umrl je Bernard in ob ravno istem času je hodil tukaj po hiši. — In zdaj mi reši uganjko, kako je mogoče, da je človek v jednom in istem trenutku na dveh različnih mestih. Ne ugovarjaj mi, da nisem v resnici videl Bernarda, ampak da mi je samo moja fantazija predstavila njegovo podobo. Kaj pa kuharica? A čemu družih prič? Ali mi niso zadostne in najverjetnejše pričé moje oči, moje uho? . . . „Moli za me! V treh letih“ — dostavi poluglasno župnik, da, da, v treh letih pridem za teboj.

Župnik ne pričakuje mojega odgovora, vzame svečo in gre v svojo spalnico.

Jaz ostanem sam.

Dasi po svojem znastvenem prepričanju si še misliti nisem mogel, da bi na prikazni bilo kaj bistvenega, vendar se ni dalo tajiti, da je župnik resen, resnicoljuben mož in da je vso to čudno prigodbo tako živo opisal, da se mu je v istini nekaj nenavadnega moralo pripetiti. In konečno, kdo sme reči: To ni mogoče, tedaj ni! Še zmerom velja Hamletov izrek: Med zemeljo in nebom je dosti stvari, o katerih se človeškemu umu še ne sanja. Če magnetizem dejstuje na tisoč milj, če iskra električna izprožena na družem konci sveta prešine moje telo, ako sklenem kolo, zakaj bi ne mogla biti dva človeka v taki duševni zvezi — inenujemo jo simpatijo, dušni raport, odizem, živalski magnetizem, drugi vid *) — da čuti drug z drugim, če je še tako oddaljen, kadar se vtopi, samovoljno vtopi v tako mišljenje. In k temu morebiti ni družega treba, nego odločne trdne volje.

Spominam se, da sem nedavno čital v necem medicinskem časniku prigodbo, ki se je blizu New-Yorka pripetila in kakor je trdil časnik, bila po zanesljivih svedokih izpričana. Neki kapitan je odjadral s svojo ladijo iz New-Yorka, tam zapustivši mlado ženo. Obljubil jej je za gotovo, da se najdalje v polu leta vrne; pa mine šest mesecev, mine celo leto in ni ga bilo nazaj. Žena v svoji žalosti gre k necemu možu, o katerem je slišala praviti, da ve od oddaljenih osob naznaniti, kje so in kaj delajo. Žena prosi tega moža, pa on se brani rekoč, da ga tako zvedovanje silno muči. Naposled se udá. Žena mu mora natanko opisati podobo kapitanovo. Potem gre v drugo sobo. Čez pol ure, ker vedeža še ni nazaj, pogleda radovedna žena skozi ključavnico in vidi na tleh ležati vedeža z zaprtimi očmi, kakor da bi bil mrtev. Še le jedno uro pozneje pride vedež nazaj in pove ženi, da nje mož živi, da ga je našel v Londonu v krčmi med znanci, da ga je nagovoril in mu povedal, naj se kmalu vrne, ker žena silno po njem žaluje. Kapitan obljubi, da bode v malo dnevih domov

*) Nemci pravijo: das zweite Gesicht. — Göthe pripoveduje (Aus meinem Leben. Wahrheit u. Dichtung) o takem drugem vidu, ki ga je opazoval, ko je l. 1771. meseca avgusta jezdil iz Sesenheima od svoje Friderike: „Nun ritt ich auf dem Fusspfade gegen Drusenheim, und da überfiel mich eine der sonderbarsten Ahnungen. Ich sah nämlich, nicht mit den Augen des Leibes, sondern des Geistes, mich mir selbst, denselben Weg, zu Pferde wieder entgegen kommen, und zwar in einem Kleide, wie ich es nie getragen: es war hechtgrau mit etwas Gold. Sobald ich mich aus diesem Traum aufschüttelte, war die Gestalt ganz hinweg. Sonderbar ist es jedoch, dass ich nach acht Jahren in dem Kleide, das mir geträumt hatte, und das ich nicht aus Wahl, sondern aus Zufall gerade trug, mich auf demselben Wege fand, um Friederiken noch einmal zu besuchen.“

odjadral. Čez nekoliko tednov se res srečno vrne in začuden sliši od žene, da je že vedela o njegovem prihodu. Kapitan gre potem sam k tistemu možu in ko ga ugleda, prestraši se močno, ker se spomni, da je ob istem času, ko je žena bila pri vedeži, v krčmi v Londonu k njemu stopil njemu neznan mož ter ga vprašal, zakaj se tako dolgo ne vrne domov k svoji ženi.

Te in jednake pripovedke so mi rojile po glavi, ko sem luč ugasnišči skušal zadremati. Burja je rjovela okolo hiše in tresla okna in duri, da me je vriš in šum vedno spet dramil in sem nekako plašno pričakoval, da se duri odpró ter kakšen duh prikaže. A ničesar se ni prikazalo. Slišal pa sem med vrišem glasove harmonično ubrane, kakor od orgelj prihajajoče, zdaj močnejše zdaj rahleje doneče.

— Ta hiša je res začarana, nejevoljno mrmram, potegnem si odejo čez glavo in truden od prigodeb tega dneva trno zaspi.

Drugo jutro se pozno prebudim. Solnce je že obsevalo vse Pohorje, po dolini pa je ležala bela megla in samo tu pa tam se je nad meglenim morjem svetila kaka cerkvica ali hiša na griči stoječa. Ko me župnik zagleda, vpraša: Ali si se dobro naspal?

— Še precej, odvrnem, čeravno so me motili neki čudni glasovi. Ko bi ne vedel, da ni duhov in prikaznij, v tej hiši bi se res zbal, da se mi ne prikažejo.

— Ne šali se, človeški um ni in nikdar ne bodé vsega vedel in uganil.

V tem hipu zapiše burja in jaz čujem nad seboj pri oknu tiste ponočne glasove. Pogledam in vidim zraven okna vzdano veliko ustno harmoniko.

— To je tedaj izvir ponočne godbe, vzkliknem veselo, da sem našel naravni povod.

Župnik se smehljá, o prikazni pa ni bilo več govora med nama.

Ko se drugi dan od njega poslovim, stisne mi nekako otožno roko: Z Bogom, ne bodeva se več videla! . . .

IV.

A videla sva se potem še dostikrat. Naselivši se l. 1860. v Slovenski Bistrici, našel sem svojega strijca župnika čilega, zdravega in zmerom pri najboljšem humorji. Kadar sem po opravkih moral na Pohorje, vselej sem se pri njem oglasil in marsikatero veselo uro v

njegovi družbi preživel. O čudni prikazni ni nikdar besede omenil in vsaj jaz sem popolnem pozabil vso dogodbico.

Letà 1864. sredi julija pošlje po mene, naj ga pridem pogledat, ker se že več dnij bolnega čuti. Hitro grem. Župnika najdem v sobi in ko ga preiskujem, spoznam, da nima nobene nevarne bolezni, ampak samo neznatno vnetico v grlu.

— To so kuščarji, deje župnik, odpravil jih bom že brez vaših zdravil.

Jaz mu svetujem mrzle ohlapke okolo vratu, a on se mi smeje:

— Kakor časi s toploto, zdaj vse z mrzloto zdravite. Za kuščarje ni boljšega in gotovejšega zdravila, kakor kuščarji, ujeti v mesečnem svitu.

Mislil sem, da se župnik le šali, zapišem neka zdravila in odidem.

Čez tri dni — 19. julija — spet pome pošlje. Ko pridem, najdem ga z ovitim vratom in na moje vprašanje, ali so mu dobro deli mrzli ohlapki, odviije si zavezo in mi pokaže v njej zavita dva zelenâ kuščarja.

— Moji Pohorci so res dobri ljudje in močno za mene skrbé. Ko so slišali, da imam kuščarje, precej so mi teh živalic na izbero poslali. Pomagalo pa mi je, nobenih bolečin več ne čutim.

Ukazal je vina prinesti, usedeva se in tudi on si da svojo kupico na mizo postaviti in pije po svoji navadi vino pomešano s koroško preblavsko vodo, češ, da s tem vinu moč jemlje.

— Iz te kupice ste že mnogo božjih kapljic užili.

Župnik se zamisli.

— Res stara je že in spomina me na prijatelja . . . Omolkne.
— Jaz nisem babjeveren, pa ko bi se ta le kupica potrla —

— Si boste pa drugo omislili, ta je že močno škrbinasta, zob časa jo je močno oglodal.

— Kakor mene. No, povej mi, kaj meniš o slutnjah?

— S slutnjami je, kakor s proroki. Kadar se je kaj prigodilo, potem se bahajo, da so vse to naprej vedeli in povedali, govore pa v tacih temnih izrazih, da lahko izvijajo iz njih belo ali črno. Kdor je kaj slutil, pove to vselej še le post festum.

— S teboj se o tacih stvareh ne da' govoriti. Ti hočeš, kakor nejeverni Tomaž vse sam videti, skušati in tipati. Vprašaj vojake, ki

so bili v bitkah in vsak ti bo vedel za slučaje, v katerih so posamezni vojaki slutili, da dneva ne bodo preživel.

— Ker večino, če ne vseh, pred začetkom bitke smrtni strah obhaja. Kdor potem pade, pravijo, da je to že poprej slutil.

Proti večeru začne župnik tožiti, da ga na prsih tišči, pa se ni hotel vleči, ampak ostal je po konci in usedel se k mizi, ko se je prinesla večerja. Kuharica gre potem še po vino in postavi dva kozarca na mizo. Župnik hoče meni in sebi natočiti, pa začudeno pogleda, ko vidi pred seboj namestu svoje navadne kupice drug kozarec. Pokliče kuharico, ta se izgovarja, a končno izpove, da je kupico našla v omari počeno, dasi se je ni bil nihče doteknil.

Župnik jo veli prinesiti. Ko jo zagleda na dve polovici razpočeno, prebledi, vstane in tiho reče: „Bernard, Ti me kličeš.“

Ukaže poslati po kaplana, da ga previdi. Jaz ga skušam tolažiti, pa spoznal sem, da je nastopila kriza, ker je začel težko dihati in so se prikazala znamenja pljučnega čedema.

Kaplan prihiti in po storjenem sv. obhajilu molita skupaj z župnikom molitve za umirajoče in potem v pričo vse družine očanaš. Pri poslednjih besedah obrne župnik glavo k zidu in neha dihati.

Sosedni kmetje so kmalu pribiteli in ko so videli svojega mrtvega župnika, dejali so: „Škoda za Njé! Bili so časi hudi, res hudi, pa radi so nam piti dali! Škoda za Njé!“

Jedinstvo slovenskih dežel od VII. do XIII. stoletja.

Spisal Simon Rutar.

(Konec.)

VII.

XII. in XIII. stoletje je čas postanka malih dinastičnih kneževin v okrožju stare Karantanije. Začetek tem samostalnim državnim stvarbam postavil je patrijarhat oglejski. Ta je zadobil svojo samostalnost v veliki borbi izmed rimske cerkve in nemške države poradi investiture. V tej borbi skupljal je cesar Henrik IV. vse elemente okolo sebe, ki so bili količkaj v stanju podpreti njegovo

stranko. Na Koroškem n. pr. podpiral je slovensko svečenstvo proti nemškemu. Posadil je na škofijski prestol v Krki slovenskega plemiča Bertolda iz Selič in tako je dal tudi proti salcburškemu nadškofu izbrati Slovenca Bertolda iz Blatnega gradu za protiškofa in ta se je tudi obdržal na prestolu do l. 1106. (Hirn, *Kirchliche und rechtliche Verhältnisse des Bisthums Gurk, Programm des Obergymnasiums zu Krems 1872*, pag. 11.)

Druga sredstva je upotreboval Henrik v Ogleji. Tu je vladal takrat patrijarh Sieghard, grof Plaien-Feilsteinski (1068—1077). Ta je bil sicer prijatelj papežu Gregoriju VII., ali vezali so ga mnogi obziri tudi na nemškega kralja. Zlasti po dogodkih v Canossi začel se je približevati Henriku. Cesar je potreboval silne pomoči proti svojemu protikralju Rudolfu Švabskemu. Henrikovi protivniki zaprli so bili l. 1076 vse poti izmed Italije in Nemčije. Da bi imel vsaj jeden prehod čez iztočne Alpe, obrnil se je cesar do Siegharda, v čegar rokah so bili klanci Kadorskih in Karnskih Alp. Prikupiti hotel se je patrijarhu s tem, da mu je podelil l. 1077 marko Frijulsko kot vojvodino in jo tako popolno ločil od Koroške. Ob jednem hotel je pa tudi oslabiti moč koroških vojvod, da bi se ne mogli protiviti neomejeni državni oblasti cesarjevi. Iz ravno tega uzroka odcepil je tudi Istro in Kranjsko od Koroške vojvodine ter podelil še istega leta Sieghardu. S tem je izgubila Koroška vse svoje južne marke.

Nasledniku Sieghardovemu, patrijarhu Henriku (1077—1084) odvezel je sicer cesar Istro in Kranjsko ter izročil drugim rokam. Ali Frijulska je ostala patrijarhom, ki so jo kmalu tako razširili, da je segala od Plave do Logatca in Cerknice. Kranjsko in Metliško marko dal je bil cesar Henrik še jedenkrat patrijarhu Ulriku l. 1093. Ali v obče more se reči, da so ipak vladali Eppensteinci tudi to zemljo do njih izumrtja l. 1122. Pozneje pa se je smatrala Kranjska vedno bolj kakor posebna pokrajina in ker je bila s početka del Koroške vojvodine, ostal je tudi njej ta naslov. Istra bila je tudi še do l. 1122. večinoma spojena s Koroško. Eppensteinci so jo davali svojim drugorojenim sinovom kot apanažo. Po letu 1122. pa vladali so Istro razni krajinski grofje, dokler ne pride l. 1173. v roke tirolskih Andechs-Meranov. Patrijarhi so mnogokrat zahtevali Istro za se in leta 1209. povrnil jo je Otto IV. patrijarhu Wolfgeru. Toda patrijarhi so imeli bolj le naslov vladarjev isterskih, kakor pa pravo vlado, katera

je malo po malem prišla v roke Benečanov. Le grofija Istra — to ime je dobila l. 1112 okolica pazenska — ohranila se je pred Benečani. Vladali so jo s početka Andechs-Merani, potem pa Goričani, dokler ni prišla po dedovini v roke Habsburžanov l. 1374.

L. 1122. bila je tudi Veroneška marka popolnoma ločena od Koroške. Tako je ostala ta vojvodina kakor od vetra oguljeno drevo skrčena malo ne na svoje denašnje meje. Le slovenjegradska in murauska okolica na Štajerskem ter bistriška dolina na Tirolskem spadale so takrat še h Koroški. Tudi Štajerska je postala v istem času samostalna. Traungausko-štajerski grofje so namreč malo po malem širili svoja posestva proti jugu njihove marke ter dobili l. 1149. tudi „dolenjo marko“ (južno Štajersko) in tako do leta 1158. združili skoro vse današnje Štajersko v svojih rokah. Ko je cesar Friderik I. leta 1180 odvzel Bavarsko Henriku Levu ter izročil jo Otonu Wittelsbachu, ločil je od Bavarske Traungau in štirsko okolico ter jih spojil s štajerskimi posestvi traungauskih grofov v novo vojvodino Štajersko. Tako je postala druga neodvisna kneževina v okrožji stare Karantanije. Ali ker je štajerski vojvoda Otokar VIII. umrl brez naslednikov, sporočil je s privoljenjem stanov svojo vojvodino Leopoldu Babenberškemu in tako je bila Štajerska spojena z Avstrijo l. 1192.

Kmalu so se povzdignile še nove kneževine okolo Koroške. Kralj Henrik, sin Friderika II. Hohenstaufskega vzprejel je l. 1231 zakon, da more vsak knez svoje predpravice, sodstva, grofijstva in dekanijstva mirno uživati po starih šegah dotične dežele. Ta zakon zaznamuje prvikrat kneze kot deželске oblastnike, priznava njih vlado kot jedino veljavno ter izključuje cesarsko oblast na onih zemljiščih, ki so bila knezom podložna.

Vsled tega zakona počeli so se smatrati in vesti kot neodvisni deželski knezi najprej goriški grofije. Ta lurnsko-bistriška rodovina znala je v XII. stoletju znatno razširiti svoja posestva po Frijulskem, Goriškem in Istri. Odkar je bil postal patrijarh vojvoda frijulski, bili so goriški grofje prav za prav od patrijarhov odvisni, morali so iz njih rok vzprejemati svoja posestva. Ali ker so bili goriški grofje ob jednom tudi odvetniki oglejske cerkve in nje posesti, dobili so Goričani dosta prilike zdaj to, zdaj ono posestvo patrijarhov prisvojiti si. Že l. 1202. priznal je patrijarh neodvisnost Goriške (t. j. okrajnega glavarstva Gorice, Krasa, Črnjana in Podgrada v Istri).

Tako se je začel grof Mainhard III. (1220—1258), ki je postal l. 1254. tudi grof Tirolski, imenovati „pokneženi grof“ ter kovati svoj denar (okolo l. 1230). Od sedaj naprej so veljali goriški grofje kot državni knezi in udeleževali se tudi nemškega državnega zbora. Kot svojega vrhovnega vladarja priznavali so jedino le cesarja. Njemu so se klanjali ter obečavali podanost in zvestobo. V vsem drugem pa so bili neodvisni od cesarja in vojvode, pobirali so sami regalije po svojih posestvih, načelovali svoji vojski, napovedovali vojno ter sklepali mir in pogodbe.

Po vzgledu Goričanov postali so kesneje še drugi grofje deželski knezi. V to vrsto spadajo: Celjani, Heunburžani, Ortenburžani in Ptujčani. Dasiravno spada njih pokneženje v poznejšo dobo, vendar se mi zdi primerno že tu govoriti o teh rodovinah. Heunburžani so imeli svoja velika posestva ob stari cesti iz Viruna skozi Juno v Celejo. Kot staroslavna rodovina ohranila si je vpliv v deželi in po l. 1231 izvrševala je knežje pravice na svojih posestvih. Ali že l. 1322 umre poslednji člen te rodovine, grof Hermann, in zapusti svoja posestva sestri Katarini, ki je bila omožena z grofom Ulrikom Souňrek (Savinek). Ta rodovina je bila doma v Žovneku (Sonnegg) v občini Podgora pri Braslovčih. Morda izvira od katerega starega slovenskega plemiča, ker se nikjer ne omenja, da bi se bila iz Nemške doselila. Prvikrat se bere ime Sounekov v darilni listini samostana St. Pavel okolo l. 1120, kjer se med pričami nahaja tudi „Gebhardus de Soune (k)“. Od sedaj naprej srečujemo pogosto te plemiče in vidimo, da jim je bila sreča zelo mila glede pridobivanja posestev. Tudi Souneki so rabili odvetništvo gorenjegradske cerkve za pomnoženje svoje oblasti. Kakor dediči Heunburžanov postali so zelo mogočni in po svoji glavni pridobitvi začeli so se imenovati „grofi celjski.“ Kralj Ljudevik Bavarec potrdil jim je ta naslov l. 1341 in cesar Karol IV. priznal je l. 1372 knežjo oblast Celjanov ter opredelil meje „grofovine celjske“.

Posestva Ortenburžanov bila so že opisana. Vlekla so se kakor širok pas od Špitala na Koroškem proti jugu in jugovzhodu do Kolpe na hrvatski meji. Zdi se, kakor bi imeli Ortenburžani v zgodovini nalogo spajati Kranjsko s Koroško. Na svojih posestvih bili so tudi oni brezdvobeno neodvisni deželski vladarji; bili so s Celjani sorodni in prijatelji Goričanom ter so tako posredovali razmere, ki so se bile započele v XIV. stoletji med tema najmogočnejšima

grofovskima rodovinama na Slovenskem. Ko so Ortenburžani l. 1420 pomrli, pripadla so vsa njih obširna posestva Celjanom. Menj važni v slovenski zgodovini so Ptujčani. Njih rod je zelo star in omenja se med prvimi štajerskimi plemiči. Večjo važnost so zadobili še le ob času kralja Otokarja II., ko je Hartnid Ptujski mnogo pripomogel k osvobojenju Štajerske od Madjarov in njegov sin Friderik Otokarju izdal zaroto štajerskih plemičev. Najvažnejši gradi Ptujčanov so bili Ptuj, Borel (Ankenstein) in Wurmberg. Ko so l. 1409 izumrli, prišla so njih posestva v roke raznih štajerskih plemičev.

Velika torej bila je razkosanost slovenskih dežel, nekdam lepo okrožene Karantanije. Ali vendar tudi v XIII. stoletju slovenska samosvest še nikakor ni bila izginila. Zemlja čutila se je še slovenska, stari običaji še niso bili izginili pred tujimi ustanovami. In kar je najvažneje, imeli so Slovenci takrat še svoje narodno plemstvo. V goriški in frijulski zgodovini tega veka omenja se čestokrat plemenita rodovina Bojan. L. 1280. nahajamo Pužmana Eibiswaldskega, l. 1363 Valhuna Bistriškega in še l. 1472 Venka Lustalskega. Ko je glasoviti „pevec ljubezni“ Ulrik Lichtensteinski l. 1255 po Koroškem potoval, vzprejemalo in nagovarjalo ga je domače plemstvo slovenski. V domačem jeziku vršilo se je tudi postavljenje koroških vojvod, kakor nam priča Ivan Viktrinjski okolo l. 1286. Do l. 1269 torej, ko je Otokar II. združil skoro vse slovenske zemlje v svojih rokah, ohranil se je bil še čvrsto slovenski živelj po vseh delih Slovenije.

Kupčija vzpomladi.

Pričakovana težko k nam
 Prišla pomlad je draga:
 „Stvarij ponujam lepih vam,
 Izberite si blaga!“

Zeleno platno je lehkó
 Kar nagloma prodala;
 A dragotino je težkó
 V začetku spečevala.

Oglasi se vijola zdaj,
 Obljubi hitro vračat':
 „Baržuna kosek meni daj,
 Z vonjavo hočem plačat.“

In breskve, slive kupijo
 Rudečo, belo svilo;
 Med Mašami obljubijo
 Obilno povračilo.

„Le vzêmite, vas že poznam,
Plačnice ste poštene;
Iz srca rada vse vam dam,
Naj lišpajo se žene!“

„Plačila vender vašega
Ne bodem učakala;
Saj sestra jesen vsakega
Bo na račun pozvala.“

Že kásno trta prileti:
„„Daj čipke mi brizeljske!
Obetam, polniti kletí
Vipavske in bizeljske!““

„Nas várala si dostikrat —
„No, ker si zdaj nevesta,
„Še tudi tebi hočem dat',
„Pa letos bodi zvesta!“

Dr. Janko Serbec.

Na dómu.

Bódi pozdrávljen, dóm moj, srénó
Zopet te vidi moje okó;
Vês kakor nékdaj še se mi zdiš,
Ko izmed drevja ljubko blestiš.

Bódi pozdrávljen, pristan moj tí,
Pristan moj varni mladih mi dni!
V tibi sem sánjal sanje sladké,
Tuje mi bilo življenja morjé.

Ali zapústil têbe neják,
Stópil sem k morju mlád in legák,
Stópil v usóde klamni sem čoln,
Véslal v življenje nádej sem poln.

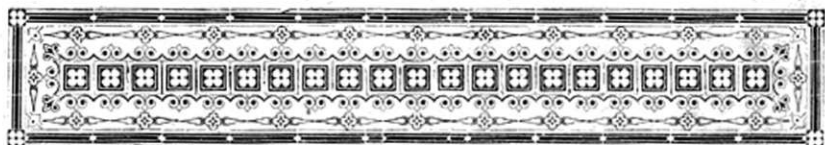
V čolnu tem dolgo jaz že veslám,
Kám me ponêse, kám — še ne znám;
Samo tó vém, da v mórski propád
Vtáplja se srénih vedno več nád!

Têbe le videt' énkrate še vsaj,
Prišel sem, dóm moj, zgúbljeni raj!
Vês kakor nékdaj še se mi zdiš,
Ko izmed drevja ljubko blestiš.

Z rósni očesom moram od tód,
V tuje spet kraje žêne me pót;
Zdráv mi ostani, mili moj dom!
Morda te videl nič več ne bom.

Gorázd.

Mojemu grajalcu.

onižen šopíček cvetic sem nabrał
Ter milemu národu v dar ga podal,
In ko sem ga spletal,
Da vsem bi dopadal, si nisem obetal, —
Kakó bi pač tega se jaz nadejál?
Oj, dobro, predobro mi znan je svet:
Ta v jeden, ta v drug zaljubljen je cvet;
Ta ljubi vijolice cvetje pobóžno,
A drugemu zdí se preskromno, pretóžno,
In cvét je le všéč mu ponóšno odét, —
Kakó bi vsem bilo ustrézati móžno!
Ker mojega srca skrivnostne gredice
Različne in mnoge gojíjo cvetice,
Da vsákdo bi záse vsaj nekaj dobil,
Iz raznih cvetic sem svoj šopek povil.
Iskál sem cvetic, ki ne zvenejo rano,
Ki sveže bi bile, ko grm bo že suh, —
Na barvo sem gledal, — še bolj na duh,
Nabrał-li sem pravih, to ní mi znano!
To vem pa zatrdno, da cvetke strupéne
V to kitico nisem vpletel nobene!
In gledal sem tudi na tó,
Oj gledal sem pazno,
Da rožam bi trnje izdrl neprijazno,
Da ne bi se ranil nikdó.
Oh, dobro vem sam, kakó skelí,
Če trnje se v živo nam zasadí!
Gojil sem zdaj up, da nikdó se ne zbóde,
Da nihče ne bode trpel mi škode.
A ničen moj up!
Čuj, někdo očitno in glásno mi tózi,
Da zbodel pri mnogi se moji je rózi,
In mórda še misli, da v cvetkah je strup.
Ne boj se, ne boj,
Strupá ni v nobeni, prijatelj moj!
A ko bi kak trnček bil kje ostál,
Ki zbodel te res je, mi srčno je žal;

A upam, da ranil se nisi globôko
 Ne v srce ne v rôko!
 Ker barva cvetic vsakdanja ni,
 Mordà pa le barva te bôde — v oči?
 Če to je, te cvetke le večkrat preglej,
 Privádi okó so ti prej ali slej.
 In môrda še dôbra si bóva pozněj!
 Če meniš pa rés, da so róže bodéče,
 In da so ti rane zadale skelécé,
 Natančno mi trnjeve róže naštej.
 Kakó so te zbôdle, nadróbno povej.
 In ako tvoj góvor bo miren in stvarén,
 Po tem za odgovor jaz skrben bom, — naren.

S. Gregorčič.

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal J. Trdina.

8. Gluha loza.

Krošnjarka Pavleta je dobro poznala vsa bela in dolenska in še marsikatera druga krajina. Mož je izkusil po svetu veliko neprijetnega in hudega, ali tako strašnih rečij ni videl in doživel nikjer kakor v „Gluhi lozi“ na Gorjancih. Zgovorni starec povedal mi je to dogodbo takole:

Mislil sem iti zopet na Nemško, kakor smo mi dejali, ali na Kva-karsko, kakor govori naš mlajši rod. Dva dobra znanca in nekdanja tovariša sta me spremila do Štreklovcev. Bil je vroč poleten dan in nedelja. Krošnjarki se odvadijo radi božje službe. Brez maše šli smo v Štreklovcih pit. Jedi se je malo dobilo, vino pa je bilo prijetno in srkali smo ga v slast od sedmih do desetih. Koliko bokalov smo ga udušili, ne pomnim, to pa dobro vem, da ga je bilo zjutraj preveč. V pijači se domisli človek vsake neumnosti. Tovariš mi je rekel: Pavle, narediva stavo! Jaz pravim, da ti nimaš toliko srca, da bi se drznil mahiniti čez Gorjance kar od tukaj, brez ceste, čez hribe in goščave. Vem, da se bojiš Gluhe loze, ker pravijo Kranjci,

Loza je v belokranjskem narečju hosta, gozd.

da tako straši. Mene so te besede razžalile in vnele. Dejal sem: Tu je roka! Gluhe loze boje se babe, ne pa jaz. Stava velja! Če jo dobim, kar se bo gotovo zgodilo, dal mi boš desetak. Navlekli smo se ga; čas je, da se poslovimo in ločimo. Čez Gorjance jo bom udaril kar precej, da me boš lahko sam videl, če boš hotel.

Tovariš je bil zadovoljen. Ko smo se o stavi še bolj na tanko pomenili, plačali smo račun, poljubili se in pozdravili in šli vsak sebi, jaz na levo, onadva na desno, nazaj proti Črnomlju.

Iz Štreklovcev sem se dvignil ravno ob desetih. Bil sem takrat mnogo mlajši in močnejši nego zdaj, pa sem dirjal kakor jelen. Ob najstih, vsaj ne dosti kasneje, stal sem že na Gorjancih. Pred sabo sem videl globoko nižavo, za njo precej visok hrib, za hribom pa le nizke griče in hosto. Na zadnjem griči se je svetila kapiteljska cerkev novomeška. Po kratkem oddihanju sem rekel: Hajdimo dalje! V dolino sem prišel, da nisem vedel kdaj. Po tem je šlo zopet v goro, na tisti precej visoki hrib. Takrat sem se nekaj zamislil v svojo malo trgovino, pri katerem kupci bi jemal blago, kam bi ga nosil na prodaj in v druge take reči. Ko sem se teh mislij iznebil in se začel z nova ozirati, silno sem se začudil, pa tudi ustrašil. Svet okolo mene se je bil ves izpremenil. Iz jednega hriba se jih je naredilo deset, dvajset in še več. Stali so, kamor sem pogledal in za njimi molele so še višje gore. Nad Štreklovci je ptičev vse mrgolelo. Peli in zvižgali so liščki, kosi, kalini, konopljenke in še brez števila drugih. Koder pa sem zdaj hodil, ni bilo čuti ne jednega glasa. Bilo je mrtvo in tiho kakor v grobu. Od groze izpreletavala me je zdaj zima, zdaj vročina. Rad bi se bil vrnil, pa nisem vedel, ne kod ne kamo. Lezel sem počasno dalje kakor kak izgubljenec. Zdaj nisem mogel več dvomiti, da sem zablodil v Gluho lozo, v tako hosto, kamor se ne sliši noben zvon, v hosto, katere ni posvetila ne noga nedolžnega otroka, ne molitev spokorjenega grešnika, v tisti nesrečni kraj, ki ni prejel nikoli božjega blagoslova in božje milosti.

Grozovito me je zmotila in zapeljala moja brezumna predrznost! Na vsakem koraku so mi se množile strahote in prikazni, kakeršnih nisem videl poprej nikjer, ne na slovenski, ne na nemški zemlji in stopale so préd-me, le pomislite, po belem dnevu, katerega pravijo, da se vsi strahovi bojé. Če sem pogledal proti jasnemu nebu, viselo je nad mano žalostno, krvavo solnce, ki me je žgalo v glavo, kakor

sam peklenski ogenj. Ko sem povetil oči, zapazil sem novo čudo: izgubil sem senco! Brez sence in hlada stala je tudi loza okolo mene. Moralo je biti nekaj čez poludne, pa so zijali name s skal in dreves čuki in sove, kakor da je polnoči. Deževalo že ni cel mesec, po razpokanih tleh pa so se plazili gnjusni močeradi, kakor po kakem velikem naliveu. Po tej hosti, mislim, da še ni pela nikoli sekira in vender je bila vsa pokvečena, škrambolasta, nagnena in polomljena. Stal je tu hrast, tamo bukev, gaber, javor, klen, ali vsako drevo je imelo črne veje, kakor da so ožgane in polne trnja, ki me je neprenehoma prijemalo in zbadalo. Pa kako grdo, sivo in napikano je bilo perje. Take žalosti nisem videl nikoli, niti v pozno jesen. Če sem potipal kako pero, med prsti se mi je zmelo in zdrobilo, kakor da je suho. To se je godilo, da ne pozabim povedati, sredi rožnika! Ali to še ni nič, prišle so mi na ogled veliko hujše reči. Po tleh ležale so sem ter tja človeške roke, noge in druge kosti vse raztrgane in krvave, kakor da so jih oglodali ravno kar volkovi. Iz razpoke v skalovji režala je váme mrtvaška glava! Na tenki vejici je viselo za rudečo žilico gnjusno zatečeno oko. Na drugo oko sem skoro stopil. Ko sem odskočil in ga jel bolj na tanko ogledovati, izpremenilo se je — v živega polža! Od vseh strani so se mi pačili grdi obrazi, kakor predpustne šeme. Če sem se ozrl na desno, odskočili so na levo; če sem pogledal na levo, nagajali so mi na pol vidni in na pol nevidni na desni strani. V vsakem grmu je tičala rogata, črna glavica, ki mi je molela jezik. Če sem bliže stopil, izprevrгла se je v suho grčo ali pa v kolenčasto korenino.

Tako me je strašilo dobro uro in še več, pa sem začel misliti: Za božjo voljo, to vender ni mogoče, da bi bila Gluha loza tako prostorna. Cerkve so v Rožnem Dolu, Lazah, Uršnih selih, Pod gradom, na Ljubnem in v Cerovci. Od nekod bi se moral že vender kak zvon čuti. Kaj ko bi hodil jaz po hudi zmoti zmerom v okoliš, ne pa naravnost proti Novemu mestu? Da spoznam resnico, privezal sem za vejo bel trak in sem jel korakati potein naprej med drevjem po stari stezi. Lahko si mislite, kako sem ostrmel, ko sem prišel že čez pet minut nazaj do traka! Hu, visela je na njem debela kaplja krvi! Ali zdaj sem se preveril, da se doslej že dolgo nisem pomikal več naprej nego v jedno mer na okolo! Precej sem zapustil stezo in okrenil v goščavo, naj že pridem, kamor hočem. Kmalu zagledam prelaz in za njim nizko, okroglo, prelepo zeleno dolinico. Okolo nje

štrlele so visoke, črne pečine; v sredini dolca pa je rastla cvetoča lipa. Ko sem dospel v dolino, prikazale so se mi tri reči, ki so mi nov strah obudile. Pred nekoliko trenutki sem bil še brez sence, zdaj vidite, imel sem je preveč, ležala je okolo in okolo mene, bila je tedaj okrogla! Po vrhu pečin je bilo razgrneno nekaj belega, ki se je gibalo sem ter tja, kakor da se suše velikanske rjuhe in jih napihuje in pridviguje polóžen veter. Zrak bil je drugače tako miren, da se nobena bilka ni ganila, na lipi pa je v vejah tako vršalo kakor v sivem oblaku, predno se začne usipati toča.

Ali dasiravno sem se nekoliko bal, šel sem vendar le pod lipo in se ulegel v gosto grivino, da se odpočinem. Od truda in vročine so se mi oči kmalu sprijele, ali trdno zaspati mi ni bilo mogoče. Ležal sem omamljen in kakor otrpnen brez čuta in misli kakih deset minut. Po tem pa so se zaslišali lahki koraki, ki so se lipi od raznih stranij bližali in se nedaleč od mene strnili in jeli vrtiti okolo lipe. Ob jednom pa se oglasi petje, tako sladko in milo petje, kakeršnega moja ušesa še niso nikoli čula. Slišal sem dostikrat ubrane, preumetno zvoneče glasove v dunajskih in monakovskih cerkvah. Radostno sem poslušal lepe pesmi slovenskih dijakov, še radostneje pa čisto prepevanje jedine deklice, ki me je na tem svetu zmotila. Ali vsi ti glasovi niso bili nič, prav nič proti tistemu petju, katero mi je donelo na ušesa v Gluhi lozi pod košato lipo. Takó pojo morda nebeški angelji, ali človeškemu grlu ni bila podarjena ta slast in milina.

Ali zdaj pa čujte še jedno čudo, ki je bilo zadnje, zame pa najstrašnejše. Mene dobro petje neizrečeno gane in prevzame. Nobena druga reč me na svetu takó ne veseli, niti godba. Zdi mi se, da mi vzrastejo peroti in da bi lahko zletel pod oblake kakoz škrjanec. Pesme, katere sem slišal pod lipo, pa so me stiskale in dušile, da mi je kar sapo jemalo. Obhajala me je taka žalost in obupnost kakor še nikoli ne, kar sem na svetu. Bil sem neskončno bolan, slab in nesrečen. Najrajši bi bil umrl. Huje, mislim, da ne more biti niti pogubljenim dušam v peklu. Pridvignil sem glavo, da bi videl, čigavi so ti glasovi, ki mi zapirajo sapo in me moré tako nemilo. Ali gledati mi je bilo težko, strašno težko. Pred očmi vlekla mi se je črna megla, po kateri so švigale ognjene strele. Bleščalo mi se je tako silno, da nisem razločil nič. Druzega kakor čoveljce, ki so poskakovali mimo mene. Čoveljci so bili spleteni iz pisanih gadov! O tem pogledu je kar kri v meni zaostala. Še le zdaj mi se je razjasnila

prava resnica. Tako obuvale nosijo vražje Vile. Spoznal sem, da se nahajam v vilinskem kolu in da poslušam omotljivo vilinsko petje. Izpreletele so me vse človeške groze, ali tisti trenutek mi je vdihnil Bog tudi dobro misel, ki me je rešila peklenske sile. Pobožno sem se prekrižal in začel moliti angeljsko češčenje, katero sem bil na potu, ne čuvši zvona, zanemaril.

Ko sem končal molitev, padle so z mene hipoma vse stiske in težave. Zdrav in vesel sem skočil kvišku in se oziral zopet po znanem svetu. Videl sem lepi Ljubenski hrib in na njem prijazno cerkev sv. Vida. Vile in vsa druga strašila Glube loze so izginile, kakor da bi se bila v zemljo udrla. Prehuda vročina je ponehala, ker je začel pihati hladni sever. Poleg sebe sem zagledal z velikim veseljem svojo ljubo senco, ki je bila zdaj zopet taka, kakor mi jo je Bog dal. Brez neprilike korakal sem po gošči. V jedni uri sem prišel na cesto, v dveh urah potem pa v Novo mesto, kamor sem bil namenjen. Kakor vidite, dobil sem stavo, ali nisem hotel vzeti ne krajcarja.

Moja povest je taka, to sam vem, da jej ni lahko verjeti. Morebiti se jej boste smijali. Jaz nisem lažnjivec ali na vero vas ne morem siliti. Pa recite, kar hočete, to mi morate potrditi vi in vsak pošten človek, da ima Bog še zmerom pravico in moč, grešnike kaznovati in da je nedelja za to ustvarjena, da kristijan molí in Bogu služi, ne pa da pijančuje že na tešče in se poteplje kakor preganjana zver po samotnih brlogih in neznanih gozdih.

Pogovori.

I.

Gospod urednik! Lepo število pisateljev ste pridobili svojemu listu. Jaz bi še mislil ne bil, da jih imajo toliko vse slovenske pokrajine; a da jih je moči toliko zvabiti in spraviti pod jedno streho, to je že celo podobno malemu čudesu, s katerim se lahko ponašamo pred vsem slovenskim svetom. Tako je prav; listu je potreba najprej mnogovrstnosti, in to je moči doseči z mnogovrstnimi močmi. Dvoje, troje pisateljev ne more vsega. Različni so „sv. Duha darovi“, vseh ni nobeden prejel, in kdor meni, da jih je

kdor si domišlja, da more „vsem vse biti“, slepi samega sebe in druge. To je resno govornjeno, gospod urednik, zdaj pa nekaj kar je bolj na veselo stran. Lepo število pisateljev, pravim, pridobili ste svojemu listu, a ne samo, da stoje njih bolj ali menj slavna imena v zapisniku listu na čelu, po vrsti kakor v litanijah, — možje tudi delajo in donajajo vsak po svoji moči. Ko tako sam pri sebi pre-mišljam to veselo prikazen, veste, kakšna misel mi časi roji po glavi, silni muhi podobna. Menda ni prav pametno, da sem tako odkrito-srčen, tako naravnost, vendar to je že tako moja stara lastnost in slabost, kateri se nečem ali prav za prav ne morem izneveriti, ko bi hotel. Torej brez ovinkov. Ali ni nobeni slovenski duši prišlo na misel, da bi v tej dolgi sijajni vrsti pisateljev pogrešala mojega imena? Da bi dejala sama zase: kje je pa stari Negoda? Da bi vam celo malo, ustno ali pismeno, poočitati: Kako da niste pridobili našega puščavnika z Golovca, tistega, ki je bil celo v deveti deželi? Ali ga še celo vabili niste, ali pa je mož tako muhast, da neče, ali kaj? Tu se mi zdi, da vas prav vidim, kako vam je nasmeh za-blisnil po vašem resnem uredniškem obličji. Ali to mene nič ne moti. Jaz da bi ne bil pisatelj? „*Ille ego, qui quondam . . .*“ Če jaz nisem, potem tudi mnogi drugi niso, kateri se prištevajo tej izvoljeni občini. Slovenskemu listu urednik da bi bil mahoma postal tako izbirčen? Ne kaže. Jaz si pa še vendar domišljam v svoji pozabljenosti — pustite mi to siromaško tolažbo — da me je kaka verna dušica videla „med tistimi, ki jih ni,“ ter dejala: Kje je pa Negoda?

Ali da primem stvar z druge strani. Mnogovrsten je res vaš list, podoben lepo opravljeni mizi z različnimi jedili in pijačami; vsak gost najde kaj za svoje grlo in hvali gostoljubnega gospodarja. Ali nečesa bi pa vendar utegnil pogrešati kak razvajenec, to je tisto, s čimer se človek po kosilu rad malo „posladká“, kar povživa samo „pour la bonne bouche“, za dobra usta, kakor pravi Francoz. Zlasti ženske in mladi ljudje imajo kaj v čisli tako sladkarijo; in tem, posebno ženskim, hočete gotovo tudi ustrezati. Morebiti ste že uganili, kam merim: nekega listka, „feuilletona“, zdi se mi potreba „Ljubljanskemu Zvonu“.

Vsak kolikor toliko omikan človek menda vé, kaj je feuilleton, in kako visoko ga čislajo drugod po svetu, to je razvidno že iz tega, da je bil, kakor vam je znano, neki dunajski list razpisal šest sto goldinarjev darila za najboljši spis (ali tri najboljše spise) té vrste.

To je že nekaj. Ta list namreč, menda še ne prav utrjen, spoznal je in čutil, da mu je, ako hoče stopiti v vrsto z drugimi velikimi časniki, potreba dobrega feuilletona kakor slepcu vida. Jaz sem bil prav radoveden, kakšen bode vspeh tega nenavadnega razpisa. Spisov se je bilo nakopičilo sedem sto! Gorje ubogim sodnikom! Toda take grmade se je bilo nadejati. Nemcev je dovolj na svetu, in pisati zna do malega vsak, brez tistih, ki govore in pišejo ta jezik, dasi niso Nemci po rodu. Ali kakšen bode najboljši spis, kakšen drugi in tretji? Nemci imajo toliko slavnih pisateljev, in darilo je bilo primeroma tako obilno, da se je lahko tudi kakemu prvaku vredno zdelo, da seže po njem. Prvi spis, „la crème de la crème,“ to bode gotovo kaj posebnega, vzornega! Po pravici rečeno: ta spis ni bil nič kaj tako čudovitega. Ko bi človek ne bil vedel, v kakih okolnostih je zagledal beli dan, bral bi ga bil, kakor bere kak drug spis „pod črto“ — v velikem dnevniku. In drugi in tretji primeroma ravno tako! „Tant de bruit pour — un feuilleton.“ Ta prikazen je bila meni v nekako tolažbo: izprevidel sem namreč, da tudi Nemci „z vodo kuhajo,“ kakor mi drugi ubožni ljudje. Mimo gredé naj tu še nekaj omenim. Jeden izmed natisnenih pohvaljenih spisov se je imenoval „Apoikis.“ Ta Apoikis je nekaka „Deveta dežela,“ moja deveta dežela, dostavljam z nekim pisateljskim ponosom — Bog mi ga odpusti! Samo da je blago malo filozofično obšito in obrobljeno, kar ga pa nikakor posebno ne priporoča. Ne da bi bil pisatelj posnemal ali tudi samo poznal mojo „deveto deželo“, kaj takega mi ne prihaja na misel. Ali brez nekega vtisa name pa vendar to naključje ni ostalo. Začel sem se nekako čuditi; dejal sem sam pri sebi: glejte si, če je tako, morda pa vendar nismo, kar si bodi! Vidite, že to vam kaže, da imam nekaj pisateljskega na sebi, vsaj slabost, če že drugzega ne.

In zdaj hočem skleniti obroč ter po dolgem okoliši priti zopet na prejšnje mesto. Naravnost moram reči, da kaj takega še nameraval nisem, samo posrečilo se mi je. Seveda je nespametno, tako očitno povedati, da človek piše brez pravega načrta, kakor se piše pismo prijatelju brez posebne priprave. Reči pa sem hotel to: listka (ta beseda mi ni prav po volji, ali kaj se hoče, vsaj slovenska je!) listka je potreba „Ljubljanskemu Zvonu“; do sedaj se ni še nihče oglasil s takim blagom, kaj ko bi Negoda poskusil? Ali pa imaš, prijatelj, potrebne zmožnosti? Ali yesh kaj je feuilleton? Bog ne daj, da bi si jaz kaj posebnega domišljeval; tudi bi mi ne bila nikdar prišla ta misel,

ko bi ne bil videl mesta praznega. Ko ni belega kruha, dober je ovsenjak, če ni človek od sile razvjen. Za silo bo že tudi Negoda.

Tisto pa, kaj je feuilleton, zdi se mi, da precej dobro vem: vsaj pečal sem se, skoraj od mladih nóg, dovolj z njim; to je: bral sem lepo število raznih feuilletonistov, začenši od Jules-Janina v „Journal de Débats“ ki mu pravijo oča feuilletona, do — do — zdaj pa ne vem, koga naj bi imenoval, recimo torej: do našega — Jaka! Tako zvesto, tako pobožno ne bere slovenska kmetica v nedeljo pri sv. božji službi iz svojih molitvenih bukvic, kakor sem bral jaz nekdanj svojega E. Kossaka v „Kolonjskem časniku,“ če se ne motim. Ta je bil svoje dni najboljši, morebiti jedini dobri listkar v Nemcih. In še dan denašnji ne zamudim rad kakega dobrega podčrtnega spisa v dunajskih listih. V dunajskih, pravim, kajti to je gotovo, da so Dunajčani v feuilletonu ne samo dosegli, nego tudi prekosili vse druge feuilletoniste, tudi francoske. Veliki časniki dunajski so zlasti pred nekim časom kar tekmovali, hitali se s feuilletoni iz najboljših peres. In ne da bi možje samo posnemali, nekateri izmed njih so prav izvorni in skoro vsak ima svoje posebno obličje, tako da ga je že iz prvih vrstic lahko spoznati. Gotovo se tudi vi sami, gospod urednik, še spominate famoznega J. J. K. (Krassnigga). To je tisti, ki je nekdanj med drugim pisal: Ko bi se bralo v uradnem Dunajskem časniku pismo cesarjevo: Ljubi J. J. K.! imenujem Vas za svojega itd. Kakor bomba je bil nenadoma treščil med dunajske žurnaliste, ali recimo rajši, kakor meteor je bil prisvetil in zopet ugasnil kakor sijajna prikazen na nebu. To je bila izvornost, to je bila „verve“, duhovitost, humor, ironija, sarkazem in vse, česar človek more iskati v feuilletonu. Ali mož je bil sijajen talent brez pravega značaja. Nenavadni sijajni vspeh je moža — Korošca kar upijanil in omotil; brez trdne estetične in etične podstave zašel je v „manéro“ in naposled zabredel v pravo capinstvo. Pravo svarilo vsem mladim literatom!

Da, „manera“! Škoda, da nimamo slovenskega izraza tej spaki! To besedo namreč rabim tu v estetičnem zmislu; v tem pomenu je manera stilu, zlogu popačena sestra, prava karikatura njegova. Kar je v zlogu dobro, lepo, to je tu vse „pretirano“ in tako izpremenjeno v svoje nasprotje.

Hotel sem govoriti še o mnogih drugih listkarjih, na priliko o Spitzerji, Stettenheimu, Zieglerji; ali s tem bi grešil zoper prvi zakon, ki velja v prostih pogovorih in ta je, da se govornica ne sme predolgo sukati ob enem in istem predmetu.

Zakaj pa govorim toliko o feuilletonih? Ali se morebiti hoče Negoda kako meriti z njimi? Bog ne zadeni! Pokazati sem hotel samo, da sem se mnogo pečal s to vrsto literature. Da bi pa jaz s kom tekmoval, posnemal ga, ali kaj jednekega, za to sem preskromen ali pa preponosen. Negoda je in bodi Negoda! Jaz se ne bodem nikdar pačil, nikdar delal se po sili dovtipnega in duhovitega; izkušal bodem govoriti naravno, prosto, kakor naj bi se sploh povsod govorilo in pisalo, zlasti pa v feuilletonu. Če hočete vzprejemati moje „pogovore“, nameravam v njih svojim rojakom časi kako kratkočasno, časi kako pametno povedati v prosti, lahki obliki, kakor se pametni ljudje pogovarjajo pri kozarci vina v veseli družbi.

Negoda: Jozip
Kuzman - Jurec

* A to bil
stritarjev gar
+ konce

Matej Tonejec-Samostal.

Spisal A. Žumer.

Dne 15. maja ob poludveh popoldne umrl je v Gorjah poleg Bleda na Gorenjskem Matej Tonejec, učitelj meščanski šoli v Leopoldovem na Dunaji in c. kr. častnik v rezervi. Z imenom Samostal bil je vsemu slovenskemu svetu znan pisatelj ter ljubezniv opisovalec in pripovedovalec. Pri njegovi gomili ne žaluje samo njegova rodbina in vsa fara Gorjanska, temveč ves narod slovenski, kateri izgublja po neizprosljivi smrti list za listom. Kadar iz svoje družbe izgubimo zaslužnega sivolasega starčka, žalujemo po njem, vendar nam je v tolažbo to, da je moralo tako priti, ker mu je potekel od prirode odmerjen čas. Kadar pa nas zapusti nadarjen in delaven mož najlepše starosti, ki do svoje smrti še ni družega užil nego grenkobo in težave tega sveta, kateremu se je boljša prihodnost ravno odpirati začela, kateri je ravno zastavil svoje pero in zbirati jel bogate svoje moči, tako da nam je bilo od njega še mnogo pričakovati: tedaj je naša žalost prevelika, neutolažljiva, ako premišljamo,

koliko bi bil še ustvaril dobrega in koristnega za svojo domovino, za svoj narod.

In tako se nam godi danes s Tonejcem, ko z solznimi očmi stojimo ob gomili dragega prijatelja.

Matej Tonejec je bil sin neimenovitih roditeljev. Porodil se je dne 9. septembra 1846. leta. Sedmo leto dopolnivi vstopil je v domačo šolo, katero je nekoliko let obiskaval. Tedanji Gorjanski učitelj L. Mencingar, spoznavši „Matevževo“ nadarjenost, poučeval ga je nekoliko posebej in vplival na njegove roditelje, da so ga dali dalje v šolo. Normalno šolo v Beljaku z izvrstnim uspehom dovršivšega peljali so oča v Kranj v „latinske šole“. V kratkem času spoznali so njegovi učitelji v njem pravi biser, „gemma“, kakor ga je imenoval njegov izvrstni učitelj Brodnik. Iz Kranja pride na višjo gimnazijo v Ljubljano, kjer je bil vzprejet v Alojzijevišče. Vsak razred z odliko dovršivši prebil je leta 1869. zrelostni izpit tudi z odliko in je vstopil kot jednoletni prostovoljec v 28. pešpolk v Pragi, kjer je ob enem obiskaval vseučilišče. Izvolil si je filologijo, ker je imel posebno veselje do jezikov. Tam je slušal klasične jezike, sam pa se je učil češčine in francoščine. V slabem gmotnem stanju moral je po dokončanem vojaškem letu vseučilišče zapustiti ter oktobra meseca l. 1870. vstopiti v ljubljanski seminar, katerega pa je zaradi vojaščine zopet popustil.

Takrat se je vsled novega šolskega zakona začela ljudska in meščanska šola bolje razvijati. Za tega delj gre Tonejec v učiteljišče v Celovec, kjer ga je njegov prijatelj in sorodnik profesor T. Schrey po svoji moči podpiral. Leta 1872. prebil je tam z odliko izpit za meščanske šole iz vseh predmetov razen risanja in postal je ob enem suplent na realki. Tega leta dobil je službo na dekliški meščanski šoli v Celovci, kjer je poučeval v realističnih predmetih. V tej službi bavil se je vedno s prirodoepisem in si napravil obširne zbirke, poleg tega pa je uredoval s prof. Schreyjem tedanjo slovensko prilogo nemškemu poljedelskemu listu, ki ga izdava koroška poljedelska družba.

Misel na univerzo pa mu ni dala mirovati, dokler ni dobil leta 1875. službo učiteljsko na dekliški meščanski šoli v Leopoldovem na Dunaji. Vkljub svoji težavni službi vpisal se je na univerzo, kjer je obiskaval prirodoslovne predmete in matematiko. Pretečeno jesen je prebil profesorko preskušnjo iz teh predmetov. Med tem pa je dostal tudi stenografski izpit za srednje šole. Ni čuda, da je toli

duševnega dela, — kajti v tem času je tudi pridno sodeloval pri lepovslovnih listih slovenskih — slabo vplivalo na njegovo telesno zdravje; mogoče, da je tudi bosenska okupacija, od katere je bil čez mesec dni odpuščen, nekoliko pripomogla, da je začel hirati in da več ni ozdravel.

Kako iskreno je ljubil svojo ožjo domovino in svoj narod, ne kažejo samo njegovi spisi, ki se vsi od prvega do zadnjega tičejo samo domačih predmetov, temveč o tem priča vse njegovo življenje. Vse, kar se je naučil in kar je znal, imelo je le namen, koristiti svoji domovini; zato si je po dokončanih študijah najbolj želel dostojne službe med narodom svojim. Služboval je vedno v Nemcih, ali vse njegovo čuvstvo bilo je pri narodu slovenskem. On je ostal, kar ga je mati rodila. Tudi njega je zadela šiba dunajskega mestnega zbora, ostra graja, ker je pri ljudskem štetju zapisal, da je njegov občevalni jezik — slovenski. Ravno tako ga je nemški „Schulverein“ na Dunaji hotel ob ime pripraviti, ker po svojem prepričanju ni mogel njega ud postati. A vse je bilo zaman! Kjer je služboval, povsod so ga kolegi spoštovali in ljubili kot čist značaj, otroci kot ljubeznivega učitelja. V dokaz naj navedem le besede iz smrtne lista, ki so ga izdali njegovi kolegi na Dunaji: „Mit ihm schied ein aufopferungsvoller, allgemein verehrter Lehrer, lebenswürdiger College und edler Charakter.“

Neprecenljivo pa je njegovo delovanje za svojo rodbino in za svoj rojstveni kraj Gorje. Vedno je izdatno podpiral roditelje svoje. Pri skromnih dohodkih dal je svojo sestro v dekleško šolo v Celovec in potem dve leti v Idrijo čipkarstva se učiti. S tem postal je velik dobrotnik dekletom revnih družin Gorjanskih, kajti pred dvema letoma počela je Tonejčeva sestra domača dekleta poučevati v izdelovanji čipek, tako da jih je sedaj že kakih 30 izučenihi. Izdelke pa je on na Dunaji prodajal, in revnim družinam je bilo s tem jako pomagano, dekleta pa so se tudi navadila marljivosti.

Sam marljiv kakor bučela zanimal se je tudi za to našo dobrotnico in je domače ljudstvo vzpodbujal k bučeloreji. Da bi dejal lep vzgled, ukvarjal se je o počitnicah, katere je vselej od prvega do zadnjega dne doma „v Radovini“ preživel, sam z bučelami. Koliko pa je še imel drugih idej za izboljšanje gmotnega stanja v svojem kraju! Po pravici, on ni bil učitelj le mladini, temveč učitelj mladim in starim, v pravem pomenu ljudski učitelj, učitelj naroda svojega.

Kar je delal, dalal je le za svoje ljudstvo; živel je le drugim, sam je bil vedno poslednji. Pri skromnem življenju pa je bil vedno dobre volje in poln dovtipa. Sovražnika ni imel niti jednega, prijateljev pa toliko, kolikor ljudij ga je poznalo.

Veliko prostega časa prebil je tudi po gorenjskih planinah v triglavskem pogorju, katero je v vsakem oziru tako dobro poznal kakor malokdo drug. Iz tega poznanja nastale so slike njegove iz gorenskih planin, s katerimi se je prvič oglasil v Stritarjevem „Zvonu“ in katere bistro kažejo, kako se je pokojni uživil v vse čuvstvo priprostega našega naroda, živečega po gorenjskih planinah. Te slike, žive priče o mišljenju in življenju planinskih Slovencev, pridobile so mu mnogo prijateljev v čitajočem občinstvu slovenskem.

Kako občeljubljen, čislán in spoštovan je bil pokojni, to je sijajno pokazal pogreb njegov dné 17. t. m. v Gorjah. Krasnih in dragocenih vencev je došlo lepo število od raznih prijateljev in iz raznih krajev. Omenjam posebno onih, katere so mu poslali njegovi dunajski kolegi, „Ljubljanski Zvon“ in učenke njegove. Obilo njegovih prijateljev iz Ljubljane, Radovljice, Bleda, Jesenic, Javornika itd. sešlo se je k njegovemu pogrebu, katerega se je udeležila tudi šolska mladina. Tudi priprosto ljudstvo je z mnogobrojno udeležitvijo pokazalo, kako zna ceniti svojega dobrotnika in prijatelja. Ako nas je lepo petje pred hišo in na grobu že ganilo, nastala je grobna tihota, ko je prof. Šuklje, poslanec „Ljubljanskega Zvona“, začel govoriti nagrobni govor, v katerem je z zgovorno in lepo besedo opisal življenje blagega pokojnika, kako se je boril z nemilo mu usodo, kako je delal in trpel, da bi koristil narodu svojemu. Solze so zalivale oči vsem poslušalcem. Ko pa je zagnila črna zemlja prijatelja prirode, obsula je mladina s svojimi venci grob njegov tako, da je bilo videti samo kup pisanih cvetic, kar je zopet množico do solz ganilo.

Takoj po pogrebu osnoval se je odbor, ki hoče že do 15. avgusta pokojnemu postaviti mal, dostojen spomenik.

Nadejem se, da tudi čitatelji „Ljubljanskega Zvona“ ne pozabijo pisatelja slovenskega Samostala, ter pošljejo po svoji moči mal obolos za njegov spomenik ali g. Janku Žerovniku nadučitelju, ali pa g. J. Žumru županu v Gorjah pri Bledu.

Šolstvo in prosvetni zavodi v kneževini Bolgarski.

Po službenih poročilih naučnega ministerstva sestavil A. Bezenšek.

(Dalje.)

5. Materijalno vzdržavanje šol.

Materijalno vzdržavanje početnih šol je prepuščeno občinam samim. Troškovi, koje ima narod za učilišča, jako so različni in se ravnaajo po bogastvu in razvitku pojedinih okrogov. Kjistendiški okrog s 143.365 stanovniki pötrosil je l. 1880/1. vsega skupaj 80.778 fr. 28 ct. za svoje šole; torej pride na jednega ustanovnika 56 ct. Istega leta imel je Trnovski šolski okrog s 181.504 stanovniki vseh troškov za šole 134.362 fr. 31 ct.; t. j. tam pride na vsakega stanovnika 74 ct. šolskih troškov. Najglavnejši izvor šolskih prihodov so prostovoljni davki, ki so razdeljeni in se zbirajo med samimi členovi občine. Razen tega tudi cerkovni prihodi skladajo nekoliko v šolske svrhe (n. pr. v Trnovskem 29.9% od vsega). Tako je bilo posebno za vojske, kajti učitelji bili so tedaj zadovoljni z jako malo plačo, tako da so ti prihodi v mnogih predelih bili čisto dovoljni za vzdržanje učilišč. A sedaj so postali troškovi večji in razen tega treba, da se čaka rešenje vprašanja, kateri del teh prihodov bo pripadal cerkvi in kateri šoli. Izmed vseh cerkovnih prihodov najvažnejši je ta, ki se dobiva od monopola za voščene sveče, kakor je postanovil kneževski ukaz 20. febr. l. l. Po tem monopolu prepovedano je privatnim ljudem liti in prodavati voščene sveče za cerkve. V vsaki okolici obstoji jedna okolijska livnica. Dve tretjini čistega dobička od prodavanja voščenih sveč imata se upotrebiti za pomoč mestnim občinskim šolam, a jedna tretjina ostaje za cerkev.

Najgotovejši prihod dobivajo šole od nepokretnega imetka in od kapitalov, od selskih občnih njiv, vrtov, pašnikov, malinov, gostilnic, od prostovoljnih podarkov in sporočil dobrodeljnih domoljubov. Takovega nepokretnega imetka imele so do osvobojenja samo mestne šole; a naučno ministerstvo gleda, da preskrbi šolam povsod, kjer je mogoče, takega imetka, t. j. da se opredeli od občnskih njiv jeden del za šolske svrhe

in da se poseje od občine. Na ta način dobivajo šole svoj stalen prihod in niso prepuščene slučajnostim, katere se morejo dogoditi, ako se vsako leto zbira od hiše do hiše, ali ako se davek vsakega leta deli in nalaga na občanarje. Bolgarska je še slabo naseljena, ima mnogo pustih, neobdelanih zemljišč, katera se bodo povzdignila v ceni, ko se narod pomnoži in narodno bogastvo poveča.

Brigo za šolske prihode in troškove, kakor tudi za šolska poslopja za redovno obiskovanje šole po otrocih in v občem vse šolske stvari nalaga občina šolskemu odboru (učiliško nastojateljstvo), ki obstoji od treh ali več členov in se izbira od naroda za jedno leto. Ta način ima mnogo neudobnostij, ker odborniki so samo prostovoljni služitelji občinski, in nimajo nikakršne administrativne avtoritete. Posebno po selih zapadnih stranij ti odbori nikakor ne vspevajo; n. pr. v Kjinstendilskem okrogu je 69% odbornikov, ki ne umejo čitati in pisati. Zato se namerja v prihodnje tako napraviti, da bode namestu posebnega odbora sama občinska uprava odgovorna pred ministerstvom za šole; a za to se bode poskrbelo v novem občinskem zakonu.

6. Šolska poslopja.

Šolske hiše napravljene so v nekojih mestih dosta lepo, a po drugih imajo le redko potrebne lastnosti. Še slabše izgledajo po vaséh, kajti v turških časih okolnosti niso dovoljavale, da bi si kristjani napravljali uglednejša občna poslopja. V Rahovskem okrogu vidimo n. pr. v vsakem selu po jedno malko hišo, v kateri je šola in cerkva zajedno. V Vračanskem nahaja se mnogo šol po bivših kulah, katere so imeli turški begovi po selih. V iztočnih okrogih, po vaséh, kjer so bili poprej Čerkezi, nahajajo se šole neredko v polurazrušenih in malo pokrpanih džamijah (turških cerkvah), a v zapadnih okrogih često so šole v najprostejših kolibicalih.

Zaradi tega skrbi ministerstvo, da se stroje, kjer koli je mogoče prilična šolska poslopja, ako ravno so napravljena na prost način; glavno je, da so dovoljno svetla, prostrana i zdrava za prebivanje. Ko bodo imeli vsaj jedenkrat svoja šolska poslopja v redu, drugo potrebno se bo laže našlo.

Kako se brigajo same mestne in selske občine za zidanje šolskih poslopij, prikazujejo sledeče številke: Po vojski postavljenih je v Bolgariji novih šol 327; l. 1880/1. začelo se je zidati 115 šol, od katerih se je do konca leta dozidalo 79, a 36 završilo se jih bo še letos.

V Sofiji se zida sedaj nova krasna gimnazija v velikem štilu, ki bo odgovarjala vsem zahtevam pedagogije i higijenije, a bode ob enem okrašenje mesta, kakeršno se še v Avstriji redko nahaja. Isto tako stavi se lepo poslopje za realko v Lompalanki, itd.

7. Vladine podpore šolam.

Ministerstvo pomaga v nekaterih slučajih občinam za šolske stavbe, posebno ako so občine siromašne, od vojske upropaščene, ali pa ako je stanovništvo v omiki zeló zaostalo, ker samo podpore dane od vlade morejo podbuditi narod k večjemu negovanju šole. V to svrho naznačena je svota pod nazivom „pomoči občinskim šolam“ v državnem proračunu l. 1880. s 350.000 franki, a l. 1881. s 300.000 franki.

V sledečih številih so naznačene vse podpore, koje so se dale od države raznim bolgarskim šolam v kneževini, od kadar se je osnovala vrhovna državna uprava za učilišča do 1. januarja 1882:

1. V Sofijskem okrogu	36.800 frankov.
2. „ Kjistendilskem okrogu	44.600 „
3. „ Trnskem okrogu	38.500 „
4. „ Orhanijskem okrogu	10.800 „
5. „ Vidinskem okrogu	29.100 „
6. „ Lomskem okrogu	1.000 „
7. „ Berkovskem okrogu	11.000 „
8. „ Rahovskem okrogu	4.400 „
9. „ Vračanskem okrogu	7.400 „
10. „ Plevnenskem okrogu	9.000 „
11. „ Lovčanskem okrogu	16.100 „
12. „ Svištovskem okrogu	800 „
13. „ Sevlievskem okrogu	9.400 „
14. „ Trnovskem okrogu	27.450 „
15. „ Ruščuškem okrogu	20.240 „
16. „ Silistrenskem okrogu	11.400 „
17. „ Razgradskem okrogu	7.500 „
18. „ Eski-Džumajskem okrogu	10.800 „
19. „ Šumenskem okrogu	23.900 „
20. „ Provadijskem okrogu	8.200 „
21. „ Varnenskem okrogu	53.350 „

(Dalje prihodnjič.)

Knjige „Maticе Slovenske“ za 1881. leto.

Geometrija za učiteljišča. — Sestavil L. Lavtar, ces. kralj. profesor v Mariboru. Založila in na svetlo dala „Matica Slovenska.“ V Ljubljani 1882, v 8^{ti}, 204 stranih. Natisnili J. Blaznikovi nasledniki. Cena 1 gld. 20 kr.

I.

Pisatelj, kateri je leta 1879. spisal občno aritmetiko za učiteljišča, podaje nam tukaj geometrijo z enakim namenom. Sestavljena je ta geometrija popolnoma po Močnikovi knjigi: „Lehrbuch der Geometrie für Lehrerbildungsanstalten.“ Pisatelj je to storil deloma na željo vladino, kateri je nekoliko ljubša prestava že uvedene nemške učne knjige, deloma tudi zbog tega, da je bilo zaradi zmanjšanja stroškov možno clichéje Močnikove knjige rabiti.

Naša geometrija obseza isto tvarino, kakor Močnikova in nekoliko nedostátkov, koji so poznani iz Močnikovega originala, prešlo je tudi v Lavtarjevo delo.

Vender ne smemo L. Lavtarjevega dela prestave v ožjem pomenu besede imenovati. Rabil je sestavljaje svoje delo tudi Schrammovo in Frischaufovo geometrijo; prvo pri izbiranju nalog, drugi pri uređovanji tvarine same.

V sledečih vrstah omenjati hočemo glavne razločke nemške Močnikove in slovenske Lavtarjeve geometrije, ter izraziti svoje mnenje o teh popravah ali preinačbah.

Obravnavaje stožkosečnice izpustil je pisatelj vse ono, kar ima Močnik na onem mestu iz analitične geometrije o koordinatah in jednačbah teh krivih črt; — zato pa je najpotrebnejše stvari o koordinatah dodal v posebnem oddelku, kateri govori o simetriji in projekciji. To je hvale vredna prememba. Preverjeni smo, da jednačeb stožkosečnic ne razume pravo nobeden, kdor se ni prej učil jednačeb preme in kroga. Tudi ni umestno, obravnavaje jedno tvarino, recimo elipso, takoj v sredi svoje obravnave začenjati razgovor o čisto novem in drugačnem predmetu, kateri bi imel prvemu še le pomožno služiti. Ako je Močnik hotel podati tudi jednačbe stožkosečnic, naj bi najpotrebnejše reči o koordinatah učil že popreje.

Kar pisatelj govori o simetrični leži in projekciji, to mu odobrujemo; vendar bilo bi pripravneje o simetriji govoriti še le v stereometriji; ker pri tvorih v jedni in isti ravnini prav za prav o simetriji govoriti ne moremo. Dva ravna tvora, katera bi po tej definiciji imela biti simetrična, sta skladna. (Cf. Frischauf: Elemente der Geometrie.)

V planimetriji uvedel je pisatelj tudi nov, do zdaj nenavaden pojem: sokotje. Sokotje krstil je tvor, katerega dobimo, ako se sečeta dve premi v jedni in isti ravnini ter tvorita sovršne kote in sokote. Izrek: „dve sokotji, kateri imata dva kota paroma jednaka, imata tudi vse druge kote paroma jednake“ služi pri dokazih o vzporednicah vrlo dobro ter nekoliko polajšuje dotične, navadno puste dokaze.

V stereometriji postavil je pisatelj „klin“ na čelo. Uzroke, kateri so ga na to napotili, navaja v predgovoru. Ne moremo reči, da bi stvar s tem veliko pridobila ali pa izgubila. Mnenja gledé tega morejo biti različna.

Prvemu koraku dosledno uči nas pisatelj izmed teles najprej piramido potem še le prizmo, stožec, cilindar in kroglo. Po definiciji različnih prostorov bilo bi pa dosti bolj naravno, da bi pisatelj za piramido uvrstil stožec, za prizmo pa cilindar. V obče se nam dozdeva, da je stereometrija, posebno v prvem oddelku, v vsej knjigi najmenj dosledno obdelana.

Odobrujemo pisatelju tudi, da uči geometrijski naris in mreže posameznih teles takoj na dotičnem mestu, ko je lastnosti ali svojstva jednega teh teles pokazal, — ne pa še le za vse skupno na konci stereometrije. Za učenca je dobro, da si zna razna telesa narejati iz lepenke. Dokaze, da so „prizme, oziroma piramide, prostornojednake, ako imajo jednake osnovne ploskve in jednake višine,“ kakor jih navaja Močnik, izpustil je pisatelj in nadomestil jih z drugimi priprostejšimi, tedaj tudi láže umljivimi. Omenjene izreke dokazuje namreč s premikanjem ravnih likov v prostoru.

Pri krogli omenja in definuje Močnik v svoji geometriji tudi sferične kote in sferične trikotnike. V Lavtarjevi geometriji jih pogrešamo. Vendar bi bilo primerno jih vsaj toliko omenjati, da učenec razume, kakšen pomen imajo časomerni koti, o katerih čuje v geografiji. Z nekaterimi vrstami in s pridejanima dvema likoma bi bilo o tem dovolj povedano.

V trigonometriji definuje Močnik kotne funkcije najprvo pri pravokotnem trikotniku, Lavtar takoj splošno. Lavtarjevo postopanje kot

splošneje nam bolj ugaja ter tudi delo krajša. Pri §. 207. bilo bi potrebno, da bi dodal pisatelj tudi formule, kako moremo izračunati vse druge kotne funkcije, ako je dan kosinus, ali tangenta itd.; — in to zbog tega, da bi imel učenec vse formule takoj zbrane, ako katero izmed njih uporablja in bi jih ne bil primoran še posebej računati.

Velike važnosti v geometriji so naloge. Te pomagajo, ako so v pravi meri in dobro urejene, pri pouku marsikatero težkoto premagati, z njih pripomočjo morejo priučeni izreki še le preiti v meso in kri. Razločujemo dvojne naloge, računске in naloge za načrtovanje. Prve služijo, da se vadi učenec računati in ob jednom priučene geometrijske izreke praktično uporabljati; druge, naloge za načrtovanje, utrjujejo pridobljeno znanost, razširjajo razumstvo in napeljujejo k doslednemu mišljenju.

Nalog oboje vrste ima Lavtarjeva geometrija v obilni meri in sicer v mnogo večji meri nego Močnikova nemška. V planimetriji so računске naloge z decimalnimi in navadnimi ulonki; tudi so tako urejene, da služijo nekatere pri prvem pouku, druge n. pr. str. 46 št. 35 do 45 še le pri ponavljanji v četrtem tečaju. V obče so naloge na pravem mestu uvrščene in razumstvu učencev primerne. Jedino v stereometriji so naloge o projekciji za učiteljsčca odločno pretežke, ker spadajo v „opisno merstvo“ (darstellende Geometrie).

V planimetriji dodal je jako mnogo nalog iz svoje bogate zbirke g. prof. Jos. Celestina, ozir jemaje posebno na to, da se pri teh vajah učenec uri ob jednom tudi v aritmetiki. Pri nalogah za načrtovanje imeli bi še pohvalno omenjati, da pisatelj iz prva strogo loči analizo, načrtovanje, dokaz in determinacijo, ter s tem učencu najpripravnejši navod daje, kako mu je tudi v drugem slučaju postopati, da pride najhitreje do zaželjenega smotra.

Razen nalog v ožjem pomenu besede, ima pisatelj še vaje; to so navadno vprašanja, katera imajo namen učenca k natančnemu in vsestranskemu premišljevanju napeljevati, ter tako njegovo znanje širiti in utrjevati. Take vaje so zelo koristne in njih uvrstitev med tekst je zelo primerna.

V predgovoru pravi pisatelj, da sta njegov rokopis pregledovala in prenarjala po svojem prepričanji gg. prof. Jos. Celestina in And. Senekovič in da svoje knjige zarad mnogih ovir ni mogel po takih načelih spisati, kakor je bila njegova želja. Nam se dozdeva, kakor da bi hotel pisatelj nekako grajo izrekati, da je knjiga sedaj slabša. Mi pa

sodimo, da je knjiga na vrednosti pridobila, (nekoliko tega smo že popreje omenili), ker „več očij več vidi“; pridobila pa je gotovo tem bolj, ker je pri sestavljanji terminologije, kakor vidimo iz predgovora, prijazno sodeloval tudi g. prof. Fran Levec.

Kar se jezika tiče, so posamesni izreki jasno, kolikor mogoče kratko in jedrnato povedani. Sem ter tja mora se naše uho se ve da še le temu jeziku privaditi; izkušnja nas bode učila nekatere besede drugače zasukati, da bodo ušesu lepše donele. Terminologija je v obče dobra in bode najbrž tudi obveljala.

Omenjati hočemo vendar nekoliko izrazov, ki nam čisto malo dopadajo; ti so: *pregreznjula*, *iztaknjula* in *razsulja*. Ti izrazi slovniško gotovo niso opravičeni, in tudi našim ušesom čisto malo prijajo. Če smo izreke kratko in jasno izražene imenovali, ne moremo tega o vsej stilizaciji trditi. Na nekaterih mestih je stilizacija prisiljena in težko umljiva. Omenjamo le na str. 145.: „Očrt in načrt krogle sta kroga, jednaka največjemu kroglinemu krogu. Ako stoji kroglina os pravokotno na horizontalni vzmetni ravnini, je očrt vsakega meridijana premer, načrt jednega krog, družega premer in ostalih ellipse; očrt vzporednih krogov koncentrični krogi, načrt vzporedne tetive.“

Tukaj je treba razbirati in misliti, da bralec zvé, kar je hotel pisatelj povedati. Kako bode učenec to razumel!

Vnanja oblika knjigi je prijetna ter se dobro razločuje posebno gledé papirja od drugih knjig „Matiče Slovenske“. Gledé tiska hočemo omeniti, da v knjigi sem ter tja pregled ni možen. Naslovu posameznih pododdelkov je časih preveliko, časih premalo prostora odmenjenega. Na pr. na str. 20. vidimo od daleč naslov „kot v polukrogu“, a drugi važnejši naslov „medsebojna zavisnost stranic v trikotniku“ je med vrstami celo skrit. Jednako se ponavlja še na pr. na str. 30, 31, 33, 34 itd.

Naša končna sodba je ta, da smemo L. Lavtarjevo knjigo v marsičem izdatni poboljšek Močnikove geometrije imenovati.

Od slavne vlade pa pričakujemo, da nje praktičnemu uvedanju ne bode stavila nobenih ovir. Prihodnjost bode gotovo pokazala, da moremo geometrijo isto tako vspešno poučevati s slovenskim učnim jezikom kakor z nemškim.

Prof. A. S.

Spominski list.

Na Velikega Šmarijina dan leta 1861. bilo je na blejskega jezera Otoku pri sv. maši zbrane več odlične gospóde ljubljanske, med njo tudi dr. L. Toman. Poleg njega je iz svoje molitvene knjižice lepo molila ljubezniva Anica Grumnik-Scribejeva, poznejša, a zdaj že pokojna soproga gospoda dr. Alfonza Mošeta. Odhajaje iz cerkve pozabi mala deklica na klopi svojo molitveno knjižico. Čez nekoliko trenutkov prinese knjigo za njo dr. Toman; a ko jo gospodična odpre, čita na prvi strani zapisane te verze:

Ančki!
Deklica mala,
Pridna in zala,
Moli lepó!
Gori v nebesa
Svoja očesa
Obračáj zvestó!
Tak' boš vesela,
Bodeš imela
Dušo čistó! —

Na Bledu 15. avgusta 1861.

Dr. Toman.

Gotovo ustrezamo mnogim čestiteljem pokojnega doktorja Tomana, da tukaj priobčujemo ta dozdej še nikjer ne natisneni spominski listek, katerega hrani g. dr. A. Mošè v Ljubljani.

L.

Básně Františka Preširna

přeložil a životopisem básníkovým opatřil Josef Penížek.

Ta lansko leto že naznanjena knjiga prišla je ravnokar v založbi Ladislava Sehnala v Jičínu v lepi obliki na svetlo. Gospod Josef Penížek, o katerem je znano, da se živo zanima za našo literaturo, storil nam je s to knjigo veliko uslugo, kajti prav iz srca moramo biti

hvaležni onemu, ki nam pripomore k temu, da spozna širji svet našega duševnega velikana Preširna ter tako udobi vsaj površni pojem o pomembnosti naše literature, o kateri se tako rada izreka opovržljiva sodba.

Priznavam sicer, da bi me veliko boljše veselilo, ko bi mogel reči, da je med Slovani duševna vzajemnost že tako razvita, da so prevodi iz jednega slovanskega jezika v drugi postali nepotrebni: a žal! do tega časa, ki prej ali pozneje vsekakor nastopiti mora, daleč je še in zavoljo tega mora posebno naš po številu najmanjši narod slovanski hvalo vedeti onim, ki njegove razmere med ostalimi Slovani razkrivajo in na znamenite plode njegove sicer maloobsežne literature opozarjajo.

Posebno pa nas mora veseliti, da naši bratje Čehi, ki po inteligenciji spadajo med prvi slovanski narod avstrijske države, ki imajo z nami zelo jednako usodo in ki so nam vedno izkazovali posebne svoje simpatije, dobivajo v tako izvrstnem prevodu duševne plode onega našega pesnika, čegar pesniški genij je že v njegovem razvitku spoznal neumrjoči njihov pesnik in znameniti estetik Fr. Lad. Čelakovsky, kateremu se je že pred 50 leti zdelo potrebno seznaniti česko občinstvo z nekaterimi prekrasnimi plodovi muze Preširnovca.

A sedaj h knjigi sami.

V uvodu podaja gospod J. Penížek kratek, večinoma po prof. Levčevem v „Zvonu“ priobčenem životopisu, posnet popis življenja Preširnovca. Popis je kolikor mogoče natančen in sestavljen tako, da bode čitajočemu občinstvu lahko mogoče umeti pesni Preširnovca; vrnila se je g. pisatelju vanj le pomota, da je iz „župnika“ naredil „župana“ kopanjskega, kar je pa sicer brez vsake daljše pomembe.

Potem slede prevodi poezij.

Priznavati moram, da sem z nekim svetim strahom vzel knjigo v roke, boječ se, da bi divnih poezij našega neumrjočega pesnika ne našel po slabem prevodu popačenih. Bal sem se tega temveč, ker mi je znano, kako težko je ravno česki jezik prilagoditi v pesnih slovanskemu in ker sem svoje dni čital v hrvatskem, našem najbližjem slovanskem jeziku, neprimerno slab prevod Preširnovca „Krstu pri Savici“. A takoj pri prevodu „motta“ preletela mi je radost srce, kajti zadobil sem prepričanje, da je moj strah bil prazen in da imam pred sabo dovršen prevod. Naj častiti čitatelji sodijo sami:

Já dlouho doufal a se bál,
Pak naději jsem výhost dal,
Ted' nešťěstím jsa rozechvěť,
Zas strach i naděj' volám zpět.

Tako je pel Preširen, to so njegove misli izražene z njegovimi besedami v českem jeziku. In jednako dovršeno priložil je gospod Penížek petnajst pesnij Preširnovih, od katerih mi jedina „Sila spomina“ ne ugaja popolnem, ker v njej gospod prelagatelj ni pridržal prvotne Preširnovne pesniške mere, temveč jo nadomestil s českemu jeziku bolje ugajajočim jambom. Posebno milodoneče preložil je pesni „Pod oknom“, „Kam“, „Ukazi“, „V spomin Andreja Smoleta“ in „Nezakonska mati“.

Izmed balad in romanc preložil je g. Penížek, „Hčerin svet“, „Učenca“, „Doktorja“, „Zdravilo ljubezni“ in „Orglarja“. Zadnji dve preloženi sta isto tako dovršeno, ko pesni; o prvih treh pa tega ne morem reči, kajti ravno tega, kar original dela tako-milodonečim in ljubeznivim — aconance — ne nahajamo v prevodih. Obžalujem, da gosp. Penížek ni na njo ozir jemal, kajti vsled tega nam v sedanji obliki te tri poezije ne morejo jednako ostalim predstavljati izvirnika popolno. Razen tega pa je napačno umel izraz „jezični dohtar“, ki ne pomeni „hovořivého doktora“, kakor je to preložil, nego „advokata“.

Izmed raznih poezij sta posebno krasno preloženi „Prva ljubezen“ in „Slovo od mladosti“. Pri poslednji imel bi prelagatelju očitati le to, da je popolnem izpustil prekrasni Preširnov verz „Gradove svitile zida si v oblake“; a z ozirom na ostali v resnici mojsterski prevod, odpuščam mu to prav rad. S prevodom te pesni in „Vojaške“ prekosil je gosp. Penížek nedvojbeno Fr. L. Čelakovskega, v tem ko je sonet

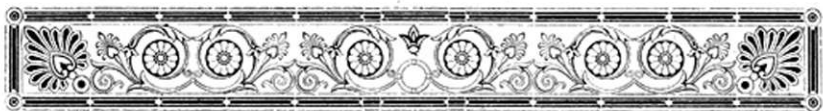
„Tak kakor hrepeni oko čolnarja“

poslednji preložil dovršeneje, pridržavši po mogočosti Preširnovne stike.

Ako konečno omenjam, da je obe gazeli in vseh petnajst sonetov, katere je gospod prelagatelj prav spretno odbral, preložil popolnem dovršeno, dolžnost mi je še vse čestitelje našega Preširna — in kateri zavedni domoljub bi se jim ne prišteval? — povabiti, da si naroče to za nas Slovence v resnici znamenito knjigo (cena 70 kr.). Gospoda prelagatelja pa, ki tako spretno zna prelagoditi odgovarjajoče česke izraze slovenskemu pesniškemu govoru, prosim, naj bi nas kmalu razveselil s prevodom ostalih Preširnovih balad in veličastnega „Kresta pri Savici“. Hvaležnost slovenskega naroda mu je zagotovljena.

Ivan Hribar.

Slovenski glasnik.

Slovensko slostvo. Josipa Jurčiča Zbrani spisi. Založil in na svetlo dal odbor za Jurčičev spomenik. Uredil Fr. Levce. I. zvezek: *Deseti brat*, roman. Natisnila Narodna Tiskarna v Ljubljani 1882, 8°, 293 str. Cena 1 gld. Ta knjiga je te dni dovršena ter se bode začela še ta teden po raznih knjigarnah prodajati. Dotični odbor je dal priljubljenega „Desetega brata“ za tega delj najprej na svetlo, ker je ta roman že blizu osem let do cela razprodan in ker ljudje največ povprašujejo po njem. Ostali zvezki prinašali bodo Jurčičeve zbrane spise, kolikor je možno, v kronološkem redu; vsako leto pridejo na svetlo po trije od 18–20 pol obširni zvezki v srednji osmerki, tiskani z novimi črkami na lepem, gladkem papirju. Prvih šest zvezkov obsežalo bode romane, povesti in novele; sedmi zvezek dramatične spise in balade; osmi studije, feuilletone in nekatere politične članke, deveti literarno ostalino, osobito na pol dovršeni roman „Slovenski svetec in učitelj“, deseti životopis s podobo in raznimi listi.

„Kratek navod, kako razumno izrežati sviloprejke“. Spisal Janez Bolle, vodja c. kr. poskušališča za svilorejo in vinarstvo v Gorici. V Gorici natisnil in založil Paternolli 1882. 8, 19 str. Knjižica ima zadaj še dva velika lista s podobami in načrti, iz katerih se natanko razvidi: 1) razvitek sviloprejke od izvaljenja do zapredanja, 2) izreja sviloprejke. Poleg tega ima knjižica skoro na vsaki strani po več podob, ki kažejo, kar pojasnjuje berilo z besedami. Razlaganje je prav jasno, preprosto in za tak predmet v nenavadno lepi slovenščini pisano. Knjižico vsem svilorejcem toplo priporočamo. „Soča“.

O knjigah „Matiice Slovenske“ poročamo na drugem mestu.

Anton Alojzij Wolf, knezoškof ljubljanski. V spomin stoletnice njegovega rojstva 1882. Spisal Ivan Lavrenčič Ponatis iz „Novic“. Založil pisatelj. Tiskali Blaznikovi nasledniki 1882. 8°, 58 str. Cena 45 kr. G. I. Lavrenčič, ki nas je oveselil v „Novicah“ že z marsikatero zanimljivo črtico iz cerkvene zgodovine slovenske, opisuje nam v tej knjigi življenje in delovanje nepozabljivega vladike ljubljanskega A. A. Wolfa ter z lepo, zgovorno besedo pripoveduje, kaj je ta genijalni mož in slovenski mecen storil za cerkev, državo in narod slovenski. Opisovanje opira se ves čas na uradne in zgodovinske vire ali na ustna poročila Wolfovih sovrstnikov, znancev in prijateljev, tako da nam podoba plemenitega škofa, ki je ustanovil Alojzijevišče, založil slovenski slovar in sveto pismo slovensko, ter svojo stolico in svojo vladikovino oblagodaryl s tolikimi dobrotnimi ustanovami, živo stopa pred očmi. Za tega delj in ker 12. junija t. l. slavimo stoletnico rojstva njegovega, iz vsega srca obilim čestitjem pokojnega škofa priporočamo lepo pisano in krasno natisneno knjigo, kateri je pridejana tudi dobro izdelana podoba Wolfova. Knjigo, katere čisti dohodek je namenjen „Narodnemu domu“ in Bleiweisovemu spomeniku, prodaja g. pisatelj sam v ljubljanskem semenišči.

Gregorčičevih „Poezij“ prodalo se je do zdaj — tedaj v 6 tednih — že 1250 izvodov. To je gotovo najlepši vspeli, katerega je sploh kedaj doživela katera si bodi knjiga slovenska ter ob jednom najkrepkejši odgovor vsega našega razumništva „Slovenčevim“ — protestantom.

Josip Vesel, slikarski učenec na dunajski akademiji, po svojih spisih tudi našim čitateljem dober znanec, razstavil je te dni pri Bambergu v Ljubljani krasno z oljnatimi barvami na platno narejeno sliko, ki nam predstavlja star málín stojč ob kataraktu v globoki dolini. Slika vzbuja občno pozornost in strokovnjaki poudarjajo osobito genijalni način Veselovega slikanja.

Celestinovo Aritmetiko za I. in II. gimn. razred, katero je nameravala izdati Matica Slovenska, založil ter do prihodnjega šolskega leta na svetlo dal bede tudi Otomar Bamberg v Ljubljani. Ob jednom je g. Bamberg kupil tudi založno pravico Lesarjeve „Liturgike“.

Divič. Zadnji „Ljublj. Zvon“ je govoril o tej besedi. Opozarjam, da je že veleznani g. J. Volčič v „Novicah“ (1852, X, 396) pisal tako: Divič, okroglo gledišče, (das Amphitheater, besonders jenes zu Pola; aber auch jedes Amphitheater). Prosti ljudi to tako pripovedujejo: „Vile Učkarke so stavile z nekimi drugimi Vilami, da bodo v Pulju v jedni noči z Učke kamenje noseč i kodeljo predoč do petelinovega petja Divič sagrađile, — ali kaj se zgodi? žena v Pulju peče kruh in, mesec ga, pleskne z rokami po umesenemu hlebcu, zbudi peteline, ti počno peti, in Učkarke Vile so stavo zgubile, ga niso mogle dodelati in ga niso smele potle pokriti. Še dva druga Diviča sta na svetu, in tud ta dva so Vile sozidale. Divič od „Diva“, = „Vila“ ali od „diviti se“.

L. Ž.

Taterman bilo je pri starih Slovanih ime božanstvenemu bitju, ki je imelo vodo v svoji oblasti (Hanus, slav. Mythus). To ime ohranilo se je do naših dnij po Gorenjskem. Pri vodnih koritih, ki so po vašeh, stoji na podolžni strani v sredi, ali pa ob konci korita navpično bruno, iz katerega moli žleb, po katerem pritaka voda. Temu navpičnemu brunu vele „taterman“ in spominam se, da sem videl mnogo tatermanov, ki so imeli na vrhu primitivno obrisano človeško glavo. Navaden je tudi pregovor: „Drži se, kakor taterman“, to je lešeno.

I. Ž.

Nov časopis. G. Filip Haderlap začel je s 1. majem izdavatí nov list „Ljudski glas“, ki izhaja po dvakrat na mesec ter ima nalogo na krščanski in narodni podlagi zagovarjati posebno obrtniški stan. Naročnina mu je za štiri mesece po 1 gld., do konca decembra po 2 gold. Želimo mu naročnikov, kakor listja in trave že za tega delj, ker iz proste volje in dobrega srca nevedé tako lepo in kolegijalnost svojim bralcem priporoča tudi — „Ljubljanski Zvon.“

Anastazij Grün o Preširnu. G. P. pl. Radič je v dunajski „Tribüni“ od 2. maja 1882. razglasil zanimljiv članek: „Anastasius Grün über die slovenische Sprache“, v katerem med drugimi stvarmi pripoveduje tudi to, da, ko se je l. 1849. „Slovensko društvo“ v Ljubljani obnilo do A. Grüna ter poprosilo ga doneska za Preširnov spomenik, odgovoril mu je ta dné 2. maja 1849. leta tako: „Meine Herren! Sie haben das schöne, dankenswerthe Geschäft übernommen, die Stelle, an welcher sich die irdischen Fussstapfen eines Unsterblichen in die Geisterwelt verlieren, den Nachkommen zu bezeichnen; Sie sammeln Bausteine für das Denkmal unseres trefflichen Preširen. Als ich Ihren Aufruf las, fühlte ich

mich zu einer doppelten Pflichterfüllung aufgefordert; ich folge ihr nicht nur, um als Sohn des Landes, dessen Volkssprache der vaterländische Sänger bereichert und veredelt hat, meinen Obolus für diesen Todten beizusteuern, sondern ich möchte auch vor Ihnen, meine Herren, noch ein anderes Todtenopfer in dieses Grab senken, nämlich das des wärmsten, unauslöschlichen Dankes, den ein Schüler dem einstigen Lehrer seiner Jugendtage schuldet. Wenn jemals der in der Knabenbrust schlummernde Funke zur edleren Flamme, der unentwickelte Keim zur Blüthe wurde, so danke ich es ihm vor Allen!

Der Mann, dessen odysseeischer Geist

„Vieler Menschen Städte gesehen und Sitten gelernt hat“

fühlte es gar wohl, dass eine gebildete Volkssprache der wohlthätige Strom sei, der in seinen Tiefen die Goldkörner jener höhern Gesittung führe, welche allein die in Krämpfen liegende Welt endlich zu beruhigen und neuzugestalten vermag.

In diesem Sinne hat der Verewigte in seinen Schriften eines der kostbarsten Vermächtnisse für sein Volk hinterlassen.

Thurn am Hart am 2. Mai 1849.

Anton Alex. Auersperg m. p.“

Ako pa g. pl. Radič v tej razpravi znano dogodbo, da je Dagarin požgal literarno ostalino Preširnovu, imenuje „Märchen“, zdi se nam ta trditev jako predrzna, dok'er je ne more podpreti z boljšimi dokazi nego je ta, da se je jeden mesec pozneje ta ostalina nahajala v rokah znanega patrijota (dr. Bleiweisa). S čim hoče gospod Radič dokazati, da je Dagarin Bleiweisu res izročil vso literarno zapuščino Preširnovu? Dokler tedaj ne bodedo čuli boljših dokazov, ostanemo te misli, da je Dagarin res požgal literarno ostalino Preširnovu, kakor je pisatelj teh vrstic opiraje se na poročila kovača Gogale, zdravnika Pirca in trgovca Killerja dokazati skušal v Stritarjevem „Zvonu“ (V, 5, 66—68.).

Ave sancta chrisma! Bilo je Veliki četrtek med l 1803—1806., kadar so se v stolni zakristiji zbirali duhovniki, da pojdejo po škofa in mu strežejo pri posvečevanju krizme, krstnega in bolniškega olja; kar se približa ranjki Valentin Vodnik, tedaj profesor v latinskih šolah, nekemu tovarišu (morebiti celo M. Ravnikarju, vsaj on je to pozneje pripovedoval), češ, danes pa le pazi, da ne zapoješ: Ave sancta (nam. sanctum) chrisma! — Med posvečevanjem pride vrsta na Vodnika, kar jo on sam, učeni latinec, zapoje: Ave sancta chrisma! — Nadškof, bil je tedaj Mihael Brigido — se pomuza, pričujoči se zavzamejo, Vodnik pa kot zid obledi ter se za ušesom popraska. Po dokončanem opravilu ga v zakristiji tovariši s smehom obsujejo: „Tine, Tine, danes si jo pa zakročil!“ On pa, pohleven in šaljiv, kakor je bil, pravi jim:

„Nam stari pregovor resnico pové:

Kdor mlati po družih, ostane sam cep.

Bil jaz sem dans cep; — Bog pa že ve,

Kateri lisici da stopi na rep.“

(Slov. X. 39.)

Čehi se vedno bolj brigajo za naše socialne in literarne razmere. Nedavno je po Slovenskem potoval g. E. Jelinek, urednik „Slovanskemu zborniku“, ki je svojemu listu nabiral kulturno-zgodovinskih črtic. — Praški „Svetozor“

je v svoji 16. št. t. l. prinesel na česki jezik preloženega Tavčarjevega „Tržačana“ (iz 1. št. letošnjega „Ljubljanskega Zvona“) in v svoji 18. št. Kersnikovega „Ponkerčevega očeta“, ki je bil natisnen tudi v 1. št. našega lista. Oba spisa je krasno preložil g. Josip Penižek, vrli literarni posredovatelj med Čehi in Slovenci. Isti gospod pisatelj je na česki jezik preložil našega Presirna, kakor pripovedujemo na drugem mestu, in v kratkem izide pri Schnalu v Jičinu tudi Jurčičev „Tugomer“ v njegovem prevodu.

Iz Zagreba sredi maja. Veselih novic mi je danes dokaj poročati iz lepe Hrvatske. Najprej govoril bodem o lepi literaturi. — Matica Hrvatska razposilja svojim članom knjige za leto 1881. Katere knjige je društvo izdalo, povedano je že v letošnjem „Ljublj. Zvonu“ na strani 189. — Gospod Bude Budisavljevič izdal bode prelepe lirске proizvode umršega Vukelića. To je bil pravi pesnik! G. Franu Cirakiju, dobroznanemu pesniku in prof. Petru Markoviću gre hvala, da sta to izdajo omogočila. Knjiga veljala bode 1 gld. — Almanah „Hrvatska za godinu 1881“ ki jo je izdala „hrvatska mladež stranke prava“ izšla je nedavno. Dodana je slika Vjekoslava Bacha. str. XXI i 257. — Naravna je stvar, da vsi tu natisnjeni proizvodi niso Bog si zna kolike vrednosti, ali priznavati mi je, da sem menj pričakoval nego sem našel. Knjiga je jako elegantna in velja 1 gld. 20 kr. — Prof. dr. Izidor Kršnjavi dal je iz „Narodnih Novin“ ponatisniti svoje, za poznavanje hrvatske tekstilne obrtnosti uprav znamenite „Liste iz Slavonije.“ Cena 60 kr. — Vijenac gorskog i pitomog cvijeca hrvatsko-srbska. Pjesmarica, uredio J. A. Kaznačić. Drugo umnoženo izdanje. Cena 60 kr. — „Grad Petrinja“ zove se zgodovinska črtica Nikole Kosa. Za Petrinjanca je to delce vsakako vrlo zanimivo. — „Hrvatske Vile“ prekrasna tega lista izšel je 3. in 4. zvezek, oba polna interesantnega gradiva in z lepimi većinom izvirnimi slikami. Hrvatom moramo čestitati, da imajo takšen list; da pa „Svjetlo“ ne bode izhajalo, to je pametno. — Kroatische Revue. Herausgegeben von Dr. Ivan von Bojničić. št. II. Zadržaj: Friedrich Pesty über Kroatiens Verhältniss zu Ungarn. (To so članki, ki jih je slavnoznan dr. Fr. Rački spisal v „Pozoru“, od koder so potem preloženi in sem natisnjeni.) — Das Wechselgesetz vom Jahre 1876, von Dr. Wilhelm Winter. — Zur geistigen Kultur in Bosnien, von S. Singer. Poleg družih neznatnih poročil natisnene so tudi tri nemške pesni Petra Preradovića in odgovor prof. J. Šumana na zovoljno oceno njegove knjige „Die Slovenen“. Hrvatje g. Šuman ne morejo pozabiti, da je Kajakve imenoval — Slovence. Gospod Šuman pozivlje se tu na dela Miklošičeva, Jagičeva, Kopitarjeva, Fikerjeva, Dümmlerjeva in tudi na „Ljubljanski Zvon“ I. pag 94+777, a uredništvo imenuje vse te knjige „kroatenfeindlich“. — Kaj ne, tak odgovor je temeljit!

Hram modrosti — jugoslovańska akademija znanostij in umetnostij! — naj tudi kaj o njej poročim. Žalostna vest je to, da te 25. aprila umrl pravi član akademije in predsednik matematično prirodoslovnega odseka, dr. Josip Šloser vitez Klekovski, rodom Moravec. Pokojnik prišel je l. 1838, na Hrvatsko kot zdravnik, a na polji prirodnih znanostij bil je najplodovitejši pisatelj hrvatski. Njegovi spisi — deloma tiskani, deloma še v rokopisu — prava so zakladnica hrvatske flore in faune. Vječnaja mu pamjat! — V javni seji filologično-zgodovinskega odseka jugoslov. akademije, v 19. dan aprila meseca čital je vseučiliški

profesor Nadko Nodilo svojo razpravo: „Prvi ljetopisci i davna istorijografija dubrovačka“. Predmet razpravi so nekateri do zdaj nenatisnjeni letopisi dubrovniški. Stari ti letopisi, zdaj lastnina jugoslov. akademije, oskódni so po zadržaji in pisani v vrlo slabem jeziku, važni so pa zategadelj, ker so najstarejši svedoki zgodovine dubrovniške. V isti sednici izročil je pravi član akademije S Ljubić nekoliko stotin dubrovniških pisem do benetske republike od 1461. do 1791. — V 10. dan majnika meseca imel je matematično-prirodoslovni odsek javno sejo in čital je pravi član dr. Bogoslav Šulek nekrolog pokojnega Bleiweisa. Dr. Šulek, ne poznavajoč slovenskih razmer, piše sicer o umršem našem vodji vrlo lepo, ali sem ter tja bi vender želel, da se je malo bolj držal faktov. — V 25. dan aprila meseca imela je akademija tajno sednico in je pravi član profesor dr. L. Geitler izročil akademiji ona dva sinajska rokopisa, ki ja je on našel. Akademija je ukrenila, da se vsak rokopis posebej tiska; trebnik izšel bo še letos, a prihodnje leto tudi psaltir. Omenjeni učenjak naprosil je tudi dunajsko akademijo podpore za izdavo velicega dela: „Das slavische und albanesische Schriftthum“. Temu delu dodani bodo snimki kacih 50 rokopisov cirilskih in albanskih. Vsakako vzbudila bode ta paleografija velikansko senzacijo. Kakor gotovo vem, dodelana je tudi v rokopisu „Zgodovina bolgarskega jezika“. Tu skušal bode prof. Geitler pobiti Miklošičevo teorijo o stari slovenščini in dokazati, da se je jezik, v katerem so najstarejši panonskoslovenski spomeniki pisani, govoril v Makedoniji. Kakor znano, potoval je dr. Geitler v to svrhu nekoliko mesecev po Makedoniji. Vederemo!

M. M.

Napis na lepem kamenitem luzarskem spomeniku v Logu pri Vipavi, o katerem govori v današnjem listu g. dr. H. Doleneč v svojem spisu „Izza mladih let“, slóve tako:

„Paul Rostas,

des k. k. 5ten Huszaren Regiments Gemeinór,

welcher am 3ten Oktober 1813 nebst vier Kameraden, die Stellung des retirirenden Feindes ausspáhend, mit edlem Entschluss die Vorposten allein angriff, von 60 Mann zu Fuss und 7 zu Pferd umgeben, Leonidas gleich $\frac{1}{4}$ Stunde zum Staunen der Gegner focht — bis 30 Kugeln sein Heldenleben für Monarchen und Vaterland schlossen.

Ihrem tapfern Waffenbruder, als würdigen des Andenkens, das k. k. 5te Huszaren Regiment.“

Jednak napis je tudi v madjarskem jeziku poleg nemškega.

R D.

Zaradi raznih neprijetnih zadržkov moralo je v tej številki izostati nadaljevanje „Luterskih ljudij“ in poročila o Gregorčičevih pesnih.

„Ljubljanski Zvon“

izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih, ter stane: za vse leto 4 gld. 60 kr., za pol leta 2 gld. 30 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld., za dijake po 4 gld. na leto.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levéc. Uredništvo: v Novih ulicah 5. — Upravništvo: na Marije Terezije cesti 5.

Tiska „Národna Tiskarna“ v Ljubljani.

Uganjke.

Sestavil Fr. Tomšič v Imstu na Tirolskem.

I.

Logograf.

Iz zlogov: čas, če, čud, ev, gar, i, ip, iš, ja, jot, ka, ka, lan, le, me, o, ra, reht, ri, si, te, ti, ut, zeb, ža zloži 10 besed, katere pomenijo: 1. osebo iz sv. pisma starega zakona, 2. grško boginjo (nimfo), 3. delavca, 4. ime iz stare zgodovine, 5. junaka iz grške vstaje l. 1821., 6. mesto na Nizozemskem, 7. vas na Gorenjskem, 8. lenuh ga ima preveč, priden premalo, 9. částno je najbolje, 10. človeka finskega plemena.

Začetnice teh besed od zgoraj doli čítane dajo ime slovenskega pisatelja, koncevke od zdolaj gori čítane jedno njegovih del.

II.

Aritmograf.

- 1) 14, 5, 8, 15, 8, 4, 10, 11, mesto v Galiciji.
- 2) 2, 17, 2, 10, starogrški kipar.
- 3) 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, Gališki nadškof.
- 4) 2, 17, 10, 14, 6, 18, 5, starogrška kolonija.
- 5) 7, 8, 7, 19, 6, 20, 18, vas z gradom na Erdeljskem blizu Abrudbánya.
- 6) 10, 15, 16, 6, 13, 10, 21, moško ime.
- 7) 4, 2, 20, 9, 2, 14, 2, 5, 2, palača na Dunaji.
- 8) 5, 2, 9, 2, 22, berač.
- 9) 6, 10, 5, 8, 20, 8, vas v gornji Švici, zadnja leta večkrat imenovana.
- 10) 7, 5, 1, 7, 2, 16, 10, 23, 24, 10, slovenski plemič.

Začetnice teh besed od zgoraj doli čítane dajo delo pisateljevo, koncevke pa od zdolaj gori njegovo ime.

OPOMNJA. Oglašati hočemo vselej imena tistih naročnikov, ki uganjke pogode ter nam o pravem času pismeno to dajo na znanje.

Vabilo na naročbo.

Vso p. n. gospódo poluletné naročnike opozarjamo, da jim z denašnjo številko poteka naročnina ter jih uljudno prosimo, da bi jo blagovolili o pravem času ponoviti; kajti 7. št. pošljemo samo tistim, ki bodo imeli naročnino plačano do 29. t. m.

Novim naročnikom moremo ustrezati še z vsemi dozdanjimi številkami; tudi od lanskega letnika imamo št. 4—9. še na razpolaganje.

Upravništvo.

I N S E R A T I

„LJUBLJANSKEGA ZVONA“.

Vsak inserat četrt strani obsežen stane vselej po 3 gld., če se tiska jedenkrat, po 2 gld. 50 kr., če se tiska dvakrat in po 2 gld., če se tiska trikrat. Pri daljših inseratih, osobito ako se tiskajo večkrat, dajo se znatni odstotki. Inserate vzprejema „Ljubljanskega Zvona“ upravnništvo v Ljubljani, na Marije Terezije cesti 5.

J. GIONTINI,

knjigarna, trgovina z umetnostnimi izdelki in muzikalijami, kakor tudi s papirjem in pisalnim orodjem v Ljubljani, Mestni trg, št. 24

priloga se za oskrbovanje vseh v to stroko spadajočih stvari, katere se vsakokrat hitro in jako ceno oskrbujejo. Velika zaloga slovenskih molitvenih bukvic in slovenskih ljudskih spisov. (12—6)

Vsake vrste hišno opravo

najpriprostejšo in najelegantnejšo,

vse oprave za stanovanja, hotele, toplice itd.

dekoracije vsake vrste

in sploh vsa dela, ki spadajo v to stroko, preskrbuje dobro narejeno prav v ceno (11—4)

Fr. Doberlet,

tapeziral in trgovec s hišno opravo v Ljubljani, Frančiškanske ulice št. 14.

Dunajskega „Zvona“ letniki 1877., 1878. in 1880. se še dobivajo po 2 gld. 50 kr. Vsi drugi tečaji so pošli, tudi se ne hranijo več posamezne številke. Isto tako so na prodaj „Boris Mirans Gedichte“ po 50 kr. pri podpisnem.

(8—3)

Jos. Stritar,

Wien VIII. Lange Gasse 44.

Knjige iz Jurčičeve zapuščine

dobivajo se v Ljubljani pri Gerberju in Giontiniju, v Novem mestu pri Kraju.

„Doktor Zober“, roman, spisal J. Jurčič, velja 60 kr.; „Kalifornske povesti“, spisal Bret Harte, velja 50 kr.; „Tugomer“, tragedija, spisal J. Jurčič, velja 60 kr.; „Na Žerinjah“, izviren roman, spisal Janko Krsnik, velja 60 kr.; „Župnik Wakefieldski“, roman, iz angleščine poslovenil prof. J. Jesenko, velja 1 gold.; „Mej dvema stoloma“, izviren roman, spisal J. Jurčič, velja 50 kr.; „Cvet in Sad“, roman, spisal J. Jurčič, velja 80 kr.; „Zimski večeri“, zbirka novelic, spisal dr. Ivan Tavčar, velja 50 kr. — Dohodek je namenjen stari slepi materi Jurčičevi.

C. kr. privilegirana

Riunione Adriatica di Sicurtà,

Jadransko zavarovalno društvo,
najstarejše avstrijsko zavarovalno
društvo ustanovljeno l. 1822.

Ustanovni kapital: 20,000.000 gld.

Prejema proti dober kup
premijs in najkulantnejšim po-
gojem zavarovanje proti ognju
in transportnim škodam, kakor
tudi zavarovanja na življenje
in nesrečne slučaje v raznih
kombinacijah.

Glavni zastopnik za Kranjsko

J. Perdan,

trgovec in hišni posestnik, cesarja
Jožefa trg

v Ljubljani. (12—6)

Hugo Eberl,

barvar in lakirnik,

za frančiškansko cerkvijo v Ljubljani

priporoča svojo bogato za-
logo raznih finih **oljnatih**
barv, firnežov in lakov in
se priporoča za izvršitev
raznih del, spadajočih v
njegovo stroko, katere izvr-
šuje točno in v ceno. Vna-
nja naročila na barve se
brzo in v ceno oskrbujejo.

(4—2)

A. Orehek

krojač,

v Šelenburgovih ulicah št. 1 (r čitalniškem poslopij)
priporoča svojo bogato izbrano

**veliko zalogo zgotovlje-
nih oblek**

za gospode, dijake in dečke.

Cela deška spomladanska obleka

počenski od gld. 2.— višje.

Obleke za gospode počenski od

gld. 12.— višje.

Spomladanski svrhniki za gospode

(fina roba, netiskano blago) počenski

od gld. 12.— višje.

(4—3)

Vrhu tega se izdelujejo obleke
iz v zalogi se nahajajočega sukna
po izvolji solidno, brzo in v cenó;
podpisani sprejemlje tudi sukno v
zdelovanje oblek in se priporoča
prav mnogobrojnim naročbam.

Sigurnim odjemnikom zagotavljam
obleke tudi na **mesecne obroke.**

C. J. Hamann,

Zaloga platnenega
perila in modnih
stvarij

v Ljubljani,

na Mestnem trgu št. 17.

Vse perilo je lasten izdelek.

Cenilniki se radovoljno na
zahtevanje pošiljajo.

Gostilna pri „Ogrski Kroni“ v Zagrebu.

(Hôtel zur ungarischen Krone.)

Podpisani naznanjam sl. občinstvu, posebno potnikom iz slovenskih pokrajin, ki hodijo v Zagreb, da sem dne 1. novembra m. l. zopet prevzel

gostilno pri „Ogrski Kroni“

v Zagrebu, sredi mesta, v Illici, blizu Jelatičevega trga.

Naj se vsakteri potruži k meni priti, ki želi biti dobro postrežen; pripravljem je zmerom najboljša pijača in izvrstna kuhinja, a še posebno priporočam potujočemu občinstvu snažna in v ceno prenočišča. V obče pa obetam, da bodem vedno skrbel z vsó močjo za to, da bodo moji gosti zadovoljni s postrežbo, kakor tudi z nizkimi cenami.

Pri vsakem dohodu železniškega vlaku stoji na kolodvoru moj omnibus.

Janez Kregar,
gostilničar.

(12—6)

Umetne zobe in zobovja

postavlja po najnovjšem ameriškem zistemu v zlatu, vulkanitu ali celoidu brez bolečin. Plombira z zlatom itd.

Zobne operacije izvršuje popolnem brez bolečin

s prijetnim mamilom

zobni zdravnik

A. Paichel
v Ljubljani,

poleg Hradskega železnega mostu v I. nadstropji.

(12—6)

B. Schitnik in Kunst

v Ljubljani, Judovske ulice št. 4.

Bogata zaloga **obuval** vsakovrstne lastne fabrikacije iz raznovrstnega usnja, po naj novejših modnih žurnalnih izdelanega, priporočata po najnižjih cenah

B. Schitnik in Kunst v Ljubljani.

Izdelana obuvala si lahko vsak pogleda in izbere iz naše zaloge.

Popravila vsake vrste izvršujejo se natanko in hitro po naročilu in se zaračunajo po najnižjih cenah.

Naročila **po pošti** se hitro, solidno in točno izvršujejo, ako se nam pošlje uzorno obuvale.

Mere so za poznejša naročila skrbno spravljajo in cenilniki franko razpošiljajo.

(12—6)

Peregrin Kajzel,

trgovina s steklom v Ljubljani,
na Starem trgu št. 30.

priporoča bogato in različno zalogo steklenic, kozarcev, porcelana, bele prstene robe, rujave žgane kuhinjske posode iz Znojma, zrcala iz tovarne grofa Kinskega, z oljem tiskane podobne, pozlačene okvire izdelane namero od 9 kr. do 51 kr. meter, cerkvene svečnike, šipe českega in belgiškega izdelka, katere se tudi udelavajo v okna starih in novih poslopj, za cerkve v gotičnem zlogu z barvanimi šipami, petrolejske svetilnice, po nizkih cenah. Prekupci dobivajo rabat.

Naznanjam sl. občinstvu, da sem naročil v olju tiskano podobo umrlega

Dr. J. Bleiweisa viteza Trsteniškega

visoko 79 centimetrov, široko 83 centimetrov. Podoba jako izvrstno izdelana, bode služila v krasbo vsaki sobi. Ker sem naročil samo gotovo število podob, prosim, vsakega, kdor želi sliko gotovo dobiti, da pošlje ceno 4 gl. Slika je že izšla.

(12—6)

Resnično je šivalni stroj danes že nepogrešno hišno orodje za vsako hišo in razširjenega je na milijone komadov po raznih stanovih človeških.

Šivalni stroj lepša vsaki salon, navdušuje dame in igraje gospe napravljajo svojo obleko, perilo in druge stvari. Nihče, kdor ga še nima, naj tedaj ne zamudi istega kar najhitreje pri meni naročiti, pa to samo tedaj, ako želi zanesljiv, gotov, dober, soliden in primeren šivalni stroj kupiti, a ne zametati novcev za ponarejen šivalen stroj.

Velikanska zaloga pravih ameriških Singerjevih strojev, od katerih se jih rabi že sedaj 4.000.000 komadov, nadalje mnogokrat izboljšanih pravih Wheeler-Wilson-strojev, med temi najnovejša vrsta z ravno iglo, konečno originalni stroji Elije Howeja, ki je šivalne stroje iznašel v Newyorku z najnovejšimi neverjetno umetnimi popravami, nahaja se pri meni. **Zastopstvo** vseh teh pravih strojev je po pogodbi za vso Kranjsko le v **mojih rokah** in, hvala Bogu, vsled konkurenčije s **slabo ponarejenimi stroji**, kateri svoji nalogi nikdar že zdaj ne zadostujejo, a ki bodo še menj zadostovali v prihodnje, prisiljen sem bil, da sem v Ljubljani najel še **jedno prav veliko prodajnico** in da sem svoje delavske moči znatno pomnožil.

Prodajam vsakega teh za 5 let garantiranih strojev, kakor že več let, tudi zdaj proti majhnim mesečnim vplačilom na obroke od 4 do 5 gld. in na aro od 10 do 15 gld. Po tem potu je mogoče prav lahko kupiti danes tako v ceno potrebni šivalni stroj. Ako treba poprav pri šivalnih strojih, oskrbujejo se v moji mehanični delavnici brzo in najboljše. Tudi se prevzema čiščenje strojev.

Velika zaloga svile za stroje, cvirni na vretenih in v mrežah, velika zaloga v ovčji in bombažni robi, isto tako v iglicah za šivalne stroje. Posamezni oddelki za šivalne stroje dobivajo se pri meni boljši in cenejši, kakor kje drugod.

Neprestano imam tudi v zalogi proti ognju in ulomu popolnne varne **blagajnice** od **F. Wertheima in Comp.** tudi po izredno nizkih izmanjšanih fabriških cenah.

Za solidno in točno postrežbo jamči moja dobra že 11 let v Ljubljani obstoječa in po vsej deželi Kranjski dobro znana firma, katera se priporoča i nadalje blagovoljnosti sl. občinstva in za mnoga naročila najiskrenejše s spoštovanjem

(12-6)

Fran Detter.

Ljubljana, Mestni trg 168 na oglu pod Trančo poleg železnega mosta.

Lekarna „pri samorogu“

Jul. pl. Trnkóczy-jeva
na Mestnem trgu v Ljubljani.

priporoča p. n. občinstvu sledeče, zmerom sveže (frišne) vsled dolgoletnega izkustva kot **izvrstno uplívne priznane specialitete, izkušena domača in homeopatiška zdravila:**

Cvet zoper trganje,

po dr. Mališu,

je odločno najboljšje zdravilo zoper *protin* ter *revmatizem, trganje po udih, bolečine v križi ter živecih, oteklino, otrpnele ude in kite* itd., malo časa če se rabi, pa mine popolnem trganje, kar dokazuje obilno zahval. Zahteva naj se samo „*cvetu zoper trganje po dr. Mališu*“ z zraren *stoječim znamenjem*; 1 steklenica 50 kr.

Planinski želišni sirop kranjski,

izboren zoper kašelj, hripavost, vratobol itd.; 1 stekl. 56 kr. Koristnejši nego vsi v trgovini se nahajajoči soki.

Pomuhljevo (Dorsoh) jetrno olje,

najboljše vrste, izborno zoper bramore, pljučnico, kožne izpuške in bezgavne oteklino. 1 stekl. 60 kr.

Anaterinska ustna voda,

najboljša za ohranjenje zob ter zobnega mesa in takoj odpravi smradljivo sapo iz ust. 1 steklenica 40 kr.

Kri čistilne kroglice, o. kr. priv.,

ne smeje bi se v nijednem gospodinjstvu pogrešati in so se uže tisočkrat sijajno osvedočile pri zabasanji človeškega telesa, glavobólu, otrpnenih udih, skržnem zelodeu, jetrnih in obistnih boleznih, v škatljah à 21 kr.; jedou zavoj s 6 škatljami 1 gl. 5 kr. Razpošiljava se le jeden zavoj.

Mazilo zoper pége,

šinje, bradavice (grčice), rudečico na obrazu itd.; če se je nekaj večerov s tem mazilom namazalo obraz, odpravi vso nesnago z njega brez sledu. — Lonček stane 60 kr.

Angleško mazilo za barvanje lás.

Jako dobro in neškodljivo sredstvo za barvanje osivelih lás. Lonček z navodom 50 kr.

(11—5)

Odličnim spoštovanjem

Aromatična pomada za rast las od dr. Pitha pospešuje rast las in podeli lasém prekrasen lék. Lonček 60 kr.

Malinóin in ribizljjev sók

iz najboljših štirerakih gorskih malinc in ribizljjev sok, zelo lepo vonječ, čisto in popolnem vztrajen. — Kilo 80 kr.

Jamaica-rum, pravi,

dobivam ga naravnost iz Londona in jamčim za njega izvrstnost celo so vsakoj-ke, a tudi v buteljah po 30 kr. in 60 kr. se dobi

Čaj, naravnost iz Kitajskega,

vedno svéže in najfinjeje kakovosti in ima znamenit aroma; dalje sonchong, pecco-evét, carski melang po vsakojakih cenah, a tudi v hallókih po 30 in 50 kr.

Najfinejši pariški „Poudre za dame“,

roza in beli; po 30 kr., z rožnim duhom 40 kr.

Homeopatišna zdravila

so pri nas že mnogo let uvedena, katerih p. t. občinstvo v naši lekarni zelo zahteva.

Naróčila iz dežele izvršujejo se takoj.

Julij pl. Trnkóczy, lekar in kemik.

Železna trgovina

na drobno in debelo

Joh. Nep. Achtschina

(prej Sp. Pessiacka)

Ljubljana, Gledališke ulice 8.

Zaloga hranilnih ognjišč vsake vrste, peči, ki se dajo regulirati, okove pri stavbah in za razno hišno orodje, vsakovrstno delavno orodje za delo v zemlji pri zidanji železnic in cest, traverze, cement in debel papir za strehe, kakor tudi vsakovrstno železo in železno blago in kuhinjsko orodje.

Najboljše vrste plugov. Cementirske priprave in cementirane tehtnice, mere in uteži. Velika zaloga železnih in prav dobro pozlačenih nagrobnih križev in spomenikov. Velika zaloga vodnih žag in pil z garancijo.

Prevzemajo se vsa ključavničarska dela, kakor ognjišča, železni okovi pri stavbah, ograje, vrata itd.

Zaloga

c. kr. priv. svinčene in cinkove belobe in kemičnih barv iz fabrike CONCORDIA v Hrastniku.

Samo pri meni se prodajajo EKSTINKTERJI „Patent Beyhl“, tako imenovani priročni in prenesljivi samodelujoči, ogenj hitro gaseči aparati.

Cenilniki in risarije se drage volje razpošiljajo.

(12-6)

A. KORZIKA,

umetne vrt-
narstvo in
Glavna trgovina: trgovina s
na Poljanah št. 12. v Ljubljani.
Pod-
družnica:
Šelenburgove
ulice št. 6.

Podpisani se priporoča uljudno sl. občinstvu in svojim dosedanjim naročnikom za naročilo šopkov in raznih vencev iz pravih ali posušenih cvetic. Ob jednem naznanja, da se je preskrbel s **svilnatimi** in **na pol svilnatimi trakovi** v raznih barvah, kakor tudi z **zlatimi** in **srebrnimi črkami**, da lahko izvrši tudi naročila za trakove k vencem in napise hitro, lepo in ceno. Tudi priporoča svojo veliko zalogo raznih cvetic za **dekacije** v sobah ali slovesnostih. — Naročila se sprejemajo v glavnej trgovini in v podružnici. Vnanja naročila na **vence in trakove** se točno izvrše.

Spoštovanjem

A. Korzika,
umetni vrtar.

Kava,

sladkor, čaj, rum, razni likerji, delikatese, južno sadje, drogve, eterično olje, esence, razne barve, francoski šampanjec, kakor tudi druga raznovrstna vina v buteljah dobivajo se najboljše in najceneje pri

H. L. Wenclu

pri „modri krogli“,
na Mestnem trgu v Ljubljani.

Obče priznana kot jako izvrstno izdelana

podoba

dr. J. Bleiweisa vit. Trsteniškega

je izšla. V originalu naslikala in v oljnato-barvenem tisku izvrstno izvršila sta jo c. kr. dvorna tiskarna in artistični zavod g. Reiffensteina na Dunaji. Velja pa **Podoba v oljnato barvenem tisku** 63^{cm} široka, 79^{cm} visoka, nerazpeta gld. 3.

Podoba na platnu razpeta v 10^{cm} širokem baroque okviru gl. 6.50.

Podoba na platnu razpeta v 13^{cm} širokem baroque okviru gl. 8.
dalje v velikosti 55—68^{cm}.

Podoba v oljnato barvenem tisku z 10^{cm} širokim baroque okvirom gl. 5.80.

Čistega dohodka teh podob namenjena je polovica za „Narodni dom“ in za zidanje cerkve srca Jezusovega.

Z odličnim spoštovanjem

F. Kolman,

zaloga stekla in porcelana v Ljubljani.